

Metropoolia

Sest sina saad Kristuse
tunnistajaks kõigile inimestele
selles, mida sa oled näinud
ja kuulnud. (Ap. 22,15)

Me tunnistame armu,
kuulutame halastust,
ei varja heategusid.
(Suurest veepühitsuspalvest)

Püha vaga Egiptuse Maria pühakuju. Munatempora, kullatis. 90-ndate lõpp. Maalitud Sirje Säär.

Sina, oh ema, hoidsid hoolega eneses alles seda, mis on loodud Jumala kuju järgi,
sest risti enese peale võttes käisid sa Kristuse järel ja teo läbi õpetasid liha kui kaduvat asja põlgama,
aga surematu hinge eest hoolt kandma. Seepärast hõiskab ka su hing ühes inglitega, vaga Maarja.

Vaga Maarja oli VI sajandil elanud kõrbeerak, endine lõbunaine, kes pöördus imeviisil ja elas seejärel pikka aega Jordanitaguses kõrbes.
Tema mälestuspäev on suure paastu viiendal pühapäeval ja 1. aprillil.

Ühe ajastu lõpp, teise algus. Metropoliit Stefanus. **Lk 2** / Preestrikutsumus on mulle kaasa sünninud. Eluloosutlus metropoliit Stefanusega. **Lk 3–4** / 1921. aasta kirikukogu. **Lk 5** / Suur paast – teekond paasa poole. Alexander Schmemmann. **Lk 6** / Pühad isad kannatlikkusest ja haigustest. **Lk 7–8** / Üks jutuaajamine. **Lk 9, 12** / Oikumeeniline žürii Pimedate Ööde filmifestivalil. Madis Kolk. **Lk 19–20** / **LASTELEHT: Paasa. Lk 10–11.**

Foto: Gennadi Baranov 2019

Ühe ajastu lõpp, teise algus

On rohkem kui tõenäoline, et ajastu, mis järgneb praegusele ajaloolisele COVID-19 perioodile, ei sarnane varasemaga. Meie tulevik pole kindlasti samasugune nagu see tegelikkus, milles me praegu elame. Tervishoiutragöödia, mille koroonapandeemia meile tõi ja mida me loodame peagi ületada, kutsub meid juba praegu mõtlema, millist ühiskonda ja millist ühiskondlikku elu me endale tulevikus tahame.

Samuti oleme tahes-tahtmata sunnitud põhjalikult üle vaatama meie ajastu sotsiaalsed normid, mis on meile praegusel ajal eeskujuks ning mudeliks. Ma kardan väga, et me oleme tunnistajaks nii vaimsele, kultuurilisele kui ka ühiskondlikule lagunemisele, mis algas juba mõned aastad tagasi ja mis võimendub koroonaviiruse tagajärgede tõttu.

Tundub olevat väga raske öelda, kas uus ajastu, mis saabub viiruse taandudes, on parem või hullem eelnenutest. Praegu võib aga kindlalt öelda, et mitte miski ei ole enesestmõistetav, mitte midagi ei anta niisama lihtsalt ega saada kergelt.

Kõik vaadatakse üle: kõik saladused ja muu, mis siiani olid hermeetiliselt suletud, kõik meie veendumused ja teadmised harutatakse üksikasjalikult lahti. Viirus, mis on nii väike ja silmale nähtamatu, on märkamatu ning hääletult tunginud meie ellu ning „pannud paika inimkonna toimimise”. Inimese kõige sügavamad uskumused, kõik tema elulised küsimused, kas siis isiklikud või perekondlikud või hoopis ühiskondlikud või ametialased suhted, läbivad vaieldamatu kriisi. Kõik seatakse kahtluse alla. Sest tänapäeva inimene, joobunud oma suurest edust (teadus, meditsiin, kosmose vallutamine...), peab end üha enam „kõikvõimsaks ning kõiketeadvaks jumalaks”. COVID-19 kiirendas humanitaarkriisi ning näitas meile, et üleilmastumine ei ole üksnes teoreetiline, vaid meie ajastu peamine nähtus ning selle tagajärjed kahjustavad inimeste tervist, loomi, taimi – ühesõnaga tervet planeeti.

Kuid samas peitub siin ka suur paradoks, sest pandeemia tagajärjed pole üksnes negatiivsed. COVID-19 juhib kriisi, mille ta ise põhjustas. Meie usk pandi proovile mitte usutunnistuse sisulisest küljest, vaid selles mõttes, mis annab meie enda usule täiuse – meie lootuse ja usalduse mõttes. Me peame nüüd heitma kõrvale mentaliteedi, et me saa midagi ette võtta. „Kukkuda ja tõusta püsti, taas kukkuda ja jälle ennast püsti ajada, uuesti kukkuda ja ikka jälle ennast püsti ajada” – selline käitumisviis on tugevam kui meie viltuvedamised ning vaimsed ja moraalsed eksimused – nii õpetab meile suur paast, mida me praegu läbime. Filosoofia ja teadus õpetavad meile, et osata elada tähendab osata ka läbi kukkuda. Langemised annavad meile võimaluse luua uusi sidemeid ning lasevad meil endid oma vigades vähem üksikuna tunda. Kõrbeisad ütlevad, et need, kes on tõeliselt oma patte näinud, on tugevamad kui need, kes äratavad üles surnuid.

Just seetõttu, kui jätame tagaplaanile kas või „hea võitlemise”, millest räägib püha Paulus (2Tm 4:7), kaugeneme aina enam Jumalast. Võtame kokku niigi ilmse: 21. sajandi inimene on kogu oma mõõdutundetuses kaotanud (tihtilugu ise seda teadmata või soovimata) elu tõelise mõtte, kogu vajaliku tõelise olemuse, milleks on Kristus. Kasutades ära nii inimesi kui ka esemeid, muudab ta kõik tõelise kunstlikuks, eitades oma käitumisega nii jumalikke kui ka loomulikke kõlblusseadusi.

Ma räägin seda kõike pahameele, viha ning soovimata kedagi arvustada, kuid siiski kindlalt. Olen terve elu uskunud ja kogu minu pühendumuse olemuseks on veendumus, et Kristuse kirik on ainuke vaimne organism, mis on võimeline pakuma inimkonnale lohutust. Kristuse kirik on ainukesena võimeline vastama kõigile olemasoluga seotud küsimustele, sest ta on päästerõngas nii inimesele kui ka tervele maailmale. Püha Johannes Kuldsuu on kirikut kirjeldanud kui laeva, mis seilab meie elumerel. Ta satub oma teel vastakuti igasuguste kohutavate katsumustega: tuuled, marud ja vihased tormid loobivad teda nagu tahavad, kuid ta ei upu mitte kunagi.

Veelgi enam: ühiskonnas, mida on tabanud suur ükskõiksuselaine või isegi vaenulikkus kõige üleloomuliku ja usu vastu; ühiskonnas, kus valitseb raev, mis võib isegi vägivaldaks muutuda; väsimus ja lootusetus, kuna ei suudeta näha pandeemia lõpu, peab kirik olema ülimalt tähelepanelik, ta peab olema valgus teekonnal, kompass

tormituultes, mis püüavad ühiskonda kurja poole juhtida. Seetõttu on meie kui kristlaste jaoks olla siin maailmas ja „luua selle maailma kirikut” tohutu väljakutse, mis tuleb sellest Jumala antud lubadusest, mida on meie kaasaegsetel keeruline kuulda võtta: „Ja vaata, mina olen iga päev teie juures ajastu lõpuni” (Mt 28:20). Olge julged, ärge laske käsi rüppe, lähme edasi, sest „Jumal on meiega”, nii nagu kuulutama suurel õhtuteenistusel.

Ma kasutan sõna väljakutse. Tegelikult peitub neid siin isegi kaks.

Esimene väljakutse puudutab kutsumust: ühel hetkel kui pandeemia on võidetud, tuleb ümber korraldada või taaselustada kogudused kui vennalikud kogukonnad, mis tervitavad kõiki tingimusteta, pakuvad kohta, kus saab hingele kosutust leida ning kurta oma viletsust. Need oleks paigad igatüüpe jaoks, kus kõik võivad hukkamõistu kartmata rõõmuga oma andeid ja olemust väljendada. Just nõnda ja üksnes nõnda saavad kristlased „luua kiriku”, saades ise omakorda selle nurgakivideks...

Teine väljakutse puudutab meie lähitulevikku ja nõuab meilt täit tähelepanu.

Kevad on käes ja suvi, mis soosib muretust ja head meelt, läheneb tasasel sammul. Kuid koroonal on veel siin ja muudab keeruliseks meie sidemed ning suhted lähimatega. „Meie elu ei ole enam sama,” kirjutab toimetaja Nathalie Leenhardt prantsuse ajakirjas *Réforme* 3. märtsil käesoleval aastal. „Käia maskiga ringi, rääkida kaupmeestega läbi riidetüki, silmadega naeratada, see kõik on kummaline. Rääkimata väikestest lastest, keda hoitakse üksteisest eemal. Väikesed lapsed, kes räägivad teiste nakatamisest või suremisest. See pandeemia on võimeline püsivalt uppi lööma meie ühiskonnad ning ta on samuti tugevalt mõjutanud ka meie sisemist kindlustunnet. Rohkem kui me isegi ette kujutame. Meil on vaja aega, et me saaksime taastada vastastikkuse usalduse.”

Tänu Jumalale võivad Eestis pühakojad päeviti lahti olla, kuid peavad viiruse tõttu liturgia ajal kahjuks kinni olema ja sellest saab osa võtta üksnes piiratud arv liikmeid. Me kutsume kõiki teisi perekondadega osalema meie pühadel liturgiatel videoülekannete teel, kui see on võimalik. Need kõrgtasemel abinõud vahendavad küll kõike seda, mida on võimalik näha ja kuulda, kuid kahjuks ei võimalda nad kui-

dagi osa saada pühast armulauast. Selline olukord pole kaugeltki ideaalne.

Kõige selle kõrval pole võimalik korraldada pühapäevakooli lastele ja noortele, südamlikke kohtumisi kohvilaua taga, kus sõlmitakse sõprussidemeid, ei mingeid filmiõhtuid saalides, lastelaagreid, kontserte kõigi jaoks ega muid tegevusi... Vastupidiselt sellele, mida me soovime uskuda, tiirleb viirus veel ringi ega kao ka suvepäikesega.

Nende piirangute juures leiab kirik end kitsikuses, nagu ta läbiks tõelist võõrutusravi, olles kaugel kõigist ahvatlustest ning võimu pettekujutlustest, mis pahatihiti juhivad teda kõrvale tema tõelisest missioonist. Kuid samal ajal taasavastab kirik, et ta on üksnes „sulane ja kõik on arm”. Meil lasub rohkem kui kunagi varem suur vastutus ja seda nii üksikisiku kui ka kollektiivsel tasandil. Vastutus olla ainulaadseks tunnistajaks Kristuse evangeeliumile, mida saavad mõista ja kuulutada need, kes seda tõeliselt soovivad ja kes on selles veendunud.

Eks meie koguduste liikmed kannata, kuna nad ei tohi üksteisega kohtuda? Eks ole pühast armulauast osasaamine liturgia keeruline ja piiratud? Muidugimõista ei ole see meile meele järele. Kuid kiriku sajanditepikkune ajalugu näitab, et see katsumus pole ei esimene ega jää ka viimaseks. Mis puudutab meie aega nüüd, siis saabub päev, mil me saame tunnista, et see vaimne ja kiriklik katsumus ei ole kaotus, vaid võit, üllatav ja ootamatu kasvamine. Selle tulemusena sünnib esmalt „kirik väljaspool kirikuseinu”, mida toetab juba olemasolev kogukond, et kirik muutuks jõulisemaks ja veel avatumaks kõigi jaoks. Seda kõike tingimusele, et meie vanemad liikmed on piisavalt alandlikud, et pakkuda uutele tulijatele kohtumisi, kus igaüks tunneks ennast lõpuks ainulaadse ja hoituna.

Me tunnistame seega, et usk Jumalasse, palve, paast ja patukahetsus on noil taudipäevil äärmiselt olulised ning asendamatud vahendid. On ilmne, et neil on oma pühaduse ning Jumala kohaloluga siin maa peal jõud vastu seista kurjale nakkusele ja kogu halvale, mida koroonaviirus külvab.

† Stefanus,
Tallinna ja kogu Eesti metropoliit

Preestrikutsumus on mulle kaasa sündinud

Eluloousutlus metropoliit Stefanusega

Vestelnud Tiina Niitvägi-Hellamaa

1. osa. Lapsepõlv

Te olete sündinud 1940. aasta 29. aprillil Bukavus, toonases Belgia Kongos. Rääkige palun oma vanematest ja sellest, kuidas juhtus, et kasvasite üles Mustal Mandril.

Alustame mu isast. Mu isa oli orb. Ta oli sündinud Kuprose põhjaosas Ralini-nimelises külakeses. Õnnetuseks tema ema suri, kui ta oli väike poiss. Isa-isa abiellus uuesti, aga uus naine ei olnud huvitatud väikese lapse eest hoolitsemisest. Isa oli pere noorim. Olukorrale leiti lahendus ja laps saadeti Jeruusalemma oma onu juurde, kes oli piiskop. Tegemist oli tuntud isikuga, Jeruusalemma kreeka sinodi peasekretäri. Nii kasvas isa alates kuuen-
dast eluaastast Jeruusalemmas oma onu kõrval. Seal omandas ta hinge-
hariduse ja usuteadmised; võiks öelda, et õppis elust enesest, oskas laulda liturgiat. See kõik meeldis talle väga.

Isal oli Kuprosel kauplemisega elatuvaid sugulasi, ja üks peredest otsustas laiendada oma tegevust Aafrikasse ning alustada äri Belgia Kongos, tänapäeval on see Kongo Demokraatlik Vabariik. Kuna isa oli juba piisavalt vana, nii 16–17-aastane, otsustati ta kaasa saata, et ta võiks seal poes abiks olla. Ma ei tea täpselt, millega nad kauple-
sid, aga arvan, et need olid esmatarbe- ja toidukaubad, sest siis, kui mina sündisin, oli isal just sedalaadi pood. Niisiis tegeles isa seal äri-
ga ja kuna minu ema poolt vanaisa pere, kes elas Kuprosel, tundis mu isa sugulasi, siis, nagu toona tavaks, pak-
kusid nad isale naiseks ühte oma tütardest. Mu tulevane ema oli sel ajal just lõpetanud keskkooli ja kavatses minna ülikooli, aga kuna asju aeti neil aegadel perekondlikul tasandil, leppisid kaks peret omavahel kokku, ja tüdruk saadeti Kongosse. Mu isa oli muidugi ema perekonna pakkumisest väga liigutatud, aga oli ju vaja, et tema tulevane teaks, kes ta on. Mulle meenub, et kuskil on mulle näppu puutunud foto isast, mille tagaküljel avaldab ta emale armastust ja ütleb, et ootab teda, mis tähendab, et minu vanemate suhe algas kirjavahetusega, noored üksteist isiklikult ei tundnud. Niisiis sõitis ema Aafrikasse. Mu vanemad abiellusid Keenias, kuna seal leidis üks õigeusu preester, Kongos õigeusu preestrit ei olnud. Pärast abiellumist kolisid noored Kongosse, Bukavusse. Nii saigi meie perekond alguse, mingi aja pärast sündis mina.

Milline oli teie lapsepõlve Bukavu?

Siis oli see üks väike Kongo linn, mis kandis nime Costermansville sealse kunagise belglasest kubeneri Costermansi järgi ja alles pärast riigi iseseisvumist hakati linna jälle kutsuma aafrika nimega. Linn asus Kivu järve ääres Virunga mäestiku veere-
l, kus oli palju vulkaane. Bukavu oli ka ühenduskohaks Ruandaga mööda Ruzizi jõge. Meid oli peres kolm last: mina, mu õde Georgette ja vend Alex – selles järjekorras. Me sündisime kaheaastaste vahe-
dega. Lapsepõlv oli meil lihtne ja õnnelik, kasvasime koos üles. 1945. aastal tekkis vanematel (olin liiga väike, et mäletada, miks) soov Kuprosele tagasi pöörduda. Teine maailmasõda oli läbi. Ehkki sõda meid Aafrikas otseselt ei puudutanud, oli mõjusid ikka tunda. Igal juhul tahtsid vanemad Kuprosele naasta, ilmselt soovis seda eriti ema perekond, kes oli jäänud Kuprosele. Eks emagi igatses ja nii me läksimegi emaga aastaks tagasi Kuprosele. Käisin seal isegi koolis. Mind pandi Nikosias kreeka kooli. Isa meiega kaasa ei tulnud.

Kas te mäletate midagi ka sellest ajast, mis eelnes teie aastale Kuprosel?

Varasemat ma ei mäleta, aga Kuprose aastat mäletan väga hästi. Võibki öelda, et minu kõige esimene mälestus on Bukavust lahkumine. Toona lennukeid ei olnud, kui-
gi mulle meenub, et kui lastel olid punetised või tuulerõuged, pandi nad lennukisse ja lennuk tõusis hästi kõrgele ning haigus kadus ära. Mäletan väga ähmaselt, et need olid presendist lennumasinad, vanad ja propeller mootoriga. Minul, mu õel ja vennal, meil kõigil olid tuulerõuged. Siis meid pandi lennukisse ja tõesti lennuk tõusis väga kõrgele, see on mul meeles. Siis ma mäletan veel väga selgesti meie reisi Bukavust Egiptusesse, kuna me pidime reisi-
ma läbi terve Aafrika Aleksandriasse, kust sai minna laevaga Kuprosele. Mul on hästi meeles rongisõit, sest me sõitsime Bukavust rongiga Victoria järveni ja seal asu-
sime ümber suurele rataslaevale ning seilasime mööda jõgesid kuni Egiptuseni välja. Jõudsime Aleksandriasse ja sealt läksime laevale, aga imelikul kombel laevasõitu üle Vahemere ma ei mäleta, seevastu rongi- ja rataslaevasõitu mäletan küll. Mulle isegi meenub sellest laevareisist üks vahejuhtum. Laevatekil oli suur, peaaegu teki pikkune puur ja kõik lapsed pandi sinna sisse, et nad saaksid ohutult mängida ja et keegi vette ei kukuks. Tõesti, see oli kohutav: meid pandi sellesse suurde puuri nagu väikseid linde. Minu vend oli väga üleemeelik. Ühel päeval sai ta kätte tuhatoosi, loopis seda ja see pörkas ühele inglasele vastu pead. Mäletan, et inglane oli kiilaspäine. Sellest tuli suur pahandus. Aga inglane õnneks oli mõistlik mees ja

kõik lõppes hästi. Rongisõidust on meeles, et me istusime kupees ja ema hoiatati, et rongis on vargaid ja tuleb olla ettevaatlik. Ema kartiski väga, olime kogu aeg seal kupees kinni ega tohtinud eriti kusagile minna. Lõpuks jõudsime Kuprosele.

Sellest ajast on mul mitmeid mälestusi. Esialgu võeti mulle koduõpetaja, kes käis meie pool mulle tähti õpetamas. Pidin kõigepealt tähestiku omandama, et mind saaks kooli panna. Seda õpetajat mäletan hästi: ta oli väga kena mees, tuli alati jalgrattaga. Mulle avaldas muljet see, et ta sõitis jalgrattaga ja tal olid pükste küljes klipsid, millega ta oma püksisääred kinni pani, et need ratta keti vahele ei jääks. See avaldas sügavat muljet: iga kord, kui ta tuli, vaatasin hoolega, kas tal ikka on need klipsid seal pahklude kohal. Hiljem, kui olin juba diakon ja käisin Kuprosel sõpru külastamas, kohtusin temaga uuesti. Kohtumine oli väga liigutav.

Mäletan ka oma emapoolset vanaisa. Kupro-
sel elasime vanaisa majas ja see oli minu jaoks esimene kord meie Kuprose sugulasi näha. Vanaisal oli Nikosia vanalinnas väike pood, kus müüdi kõiksuguseid asju. Ilmselt pidime tema juures esialgu ajutiselt viibima, kuni oma elu korraldatud saame. Vanaisa oli sügavalt usklik, pühapäeva hommikul hõigati kõigis tubades: „Üles, aeg minna kirikusse!” Läksime terve perega. Mäletan Nikosiast veel püha Savva kirikut, meie kodukirikut. Praegu jookseb täpselt sealt piir Kuprose Türgi ja Kreeka poolte vahel. Mulle meenub, et esimesel liturgial püha Savva kirikus avaldasid mulle sügavat muljet vaimulike pikad juuksed. Keset teenistust küsisin emalt valju häälega, kuidas saab nii olla, et need inimesed seal on eest vaadates nagu mehed ja tagant nagu naised. Sellest tuli hirmus pahandus, sest saadi aru, et vanaisa on toonud kaasa inimesed, kes pole varem jalgagi kirikusse tõstnud. Kust sellised küll välja võeti? Ema pidi igal juhul kõvasti seletusi jagama, nõrdimus oli suur. Ning sel ajal, kui kõik minu ümber askeldasid, läks mu õde ja istus piiskopi troonile. Täiesti kujuteldamatu! Mäletan seda juhtumit selgesti. Hiljem, kui minust sai piiskop, õnnestus mul ka Savva kirikus teenida. Sain selleks Kuprose peapiiskopilt loa ja ühe diakoni endale abiks. Siis ma nägin uuesti inimesi, kes tundsid veel mu ema, tema eakaaslast, kes pärisid minult tema kohta uudiseid. See oli samuti väga südamlik kohtumine.

Teine mälestus Kuprosel on sellest kor-
rast, kui mindi mind kooli kirja panema. Ma ei olnud veel piisavalt vana, et kooli minna, kuid otsustati seda siiski teha. Aprillikuus sündimine andis mulle võimaluse minna kooli kahel eri aastal, seega ei olnud lihtne otsustada, millal on sobiv aeg. Igal juhul kooli mind viidi ja lasti mul teha

katsed. Nad tahtsid seal teada, kas ma olen piisavalt võimekas esimesse klassi astumiseks. Direktor ise viis koolikatseid läbi ja hakkas kohe peale: „üks pluss üks võr-
dub...”. Ma ei jõudnud veel vastatagi, kui ta küsis juba uue küsimuse „kaks pluss viis võrdub...” ja nii edasi. Mul läks järg täiesti käest ära, ma ei teadnud enam, mida öel-
da. Tema tahtis muidugi tõestada, et ma ei sobi kooli, aga minu vanaisa, kes oli mind katsetele toonud, ei lasknud ennast sellest mõjutada ja teatas, et niimoodi ei esitata lapsele küsimusi. „Kui te lapselt midagi küsite, peate tegema seda rahulikult ja jät-
ma talle aega vastamiseks. See, mis te teete, ei ole normaalne.” Selle peale ei jäänud direktoril muud üle, kui mind kirja panna. Nii saigi minust koolipoiss, aga esimesest kooliaastast ei mäleta ma muud kui ainult seda katsete päeva. Aasta sai läbi ja me pöördusime Aafrikasse tagasi. Niisugused mälestused siis minu elust Kupro-
sel, mis oli natuke omamoodi periood minu elus.

Milline oli elu teie lapsepõlvekodus, kuidas jagati omavahel töid ja tegemisi?

Meil oli päris suur majapidamine. Bukavu oli toona jagatud mustade ja valgete linnaosaks, meie majapidamine asus mustade linnaosas ja pood omakorda samas majas, kus me elasime. Me rääkisime vabalt ko-
halikku keelt. Maja taga oli meil veel see-
bikoda, kus valmistati palmiõliseepi. Seal töötasid kohalikud töölis-
ed. Aafrikas oli selline tava, et majas olid mustad kodu-
abilised: kokk, hästi tore mees, ja siis üks naine, kes lastega tegeles, ja siis veel üks, kes oli poes abiks, kuna majapidamine oli suur ja niisamuti ka pood. Ema ülesanne oli hoolitseda poe eest, isa käis metsaküla-
des toiduaineid kokku ostmas.

Isal oli väga hea maine. Kivu provints, kus Bukavu asus, oli Aafrika viljaait, sest sealkandis oli palju tulemägesid ja pinnas vulkaaniline ning väga viljakas. Mäletan lapsepõlvest, et kui võtsin maast peotäie mulda, oli see hästi tume, õline, ja kui ma lasin sellel maha pudeneda, jäi mu käsi rasvaseks. Maapind oli niivõrd rammus. Kõik, mis kasvama pandi, kasvas, ja kasvatati kõikvõimalikke vilju. 1940. aastal tabas piirkonda suur näljahäda, mis kestis üle aasta. Inimesed surid nälga. Mu isa, kes käis metsakülades, teadis, kust saab toitu. Belgased ei taibanud neist asjadest suurt midagi, aga nende käes oli võim. Tegelik elu neid ei huvitanud, nad olid lihtsalt ametnikud. Isa läks kubeneri juurde ja ütles, et ta võib linna päästa, aga tal on vaja veoautosid ja sõdureid autosid kaits-
ma, kuna metsas oli karta röövimist ja kal-
laletunge. Kuberner andis isale võimaluse, isa sai autod ja sõdurid ning tuli mõne aja pärast linna tagasi, autod toitu täis, ja päästis sellega paljude elu. Seda ei unusta-
nud inimesed kunagi. Kui ma Euroopasse

ülikooli hakkasin minema, saadeti minu juurde kohalike delegatsioon ja mulle öeldi, et ma pean tagasi tulema, ma ei saa jääda Euroopasse, sest kuna minu isa päästis neid, siis ühel päeval päästan ka mina.

Kõik olid minu isasse väga kiindunud. Kui ma suuremaks sain, käisin koolivaheagadel isaga kaubareisidel kaasas ja kui veoauto külla jõudis, oli see oli kõigi jaoks pidupäev. Juba 20 kilomeetrit enne päralejõudmist teadis külahahvas, et ta on tulekul. See oli täiesti uskumatu. Ka isa ise oli Aafrikasse tugevasti kiindunud.

Meenutagem aega, kui te Küprosel Kongosse tagasi tulite. Kas teid saadeti kooli?

Jah, tõepoolest. Minu õde käis nunnade koolis ja meie vennaga käisime maristide vennaskonna algkoolis ja hiljem jesuiitide põhikoolis ja gümnaasiumis. See oli tore aeg.

Kuidas siis keeltega oli? Kodus rääkisite kreeka keelt ja Küprosel ka, kas nüüd oli aeg hakata õppima prantsuse keelt?

Isa-emaga rääkisin kreeka keelt, õe-vennaga prantsuse keelt ja mustadega rääkisime suahiili keelt. Meil oli kolm keelt. Prantsuse keel kerkis esile, kui Kongosse tagasi tulime, see tuli koolist. Minu kool oli valgete kool, esimesed mustad tulid alles 1959. aastal. Koolis käis väga paljudest eri rahvusest lapsi. Oli belglasi ja kreeklasi, kuid ka inglasi, sest Bukavus elas neid palju. Eriti muidugi teise maailmasõja ajal. Oli ka flaamlasi. Võib öelda, et tegemist oli kosmopoliitilise kogukonnaga, meid oli natuke igast rahvusest. Koolil oli prantsuse haru ja flaami haru. Mina käisin prantsuse harus, aga flaami keelt pidime ikka õppima, isegi rääkisime seda. Mul ei ole olnud võimalik seda rääkida, aga praegu lugedes saan sellest aru.

Põhikooliaastad olid hästi toredad, algkooli ajast ma palju ei mäleta, võib-olla ainult ühte õpetajat, kelle nimi oli madame Menu. Ta oli väga paks. See oli meie meelest nii naljakas, et ta nimi oli just „proua Menüü”. Madame oli meeldiv naine, aga mulle lihtsalt avaldas see kokkusattumus tohutu suurt muljet. Oli veel üks õpetaja, vend Achille, kes oli tõeline kunstnik. Neid kahte ma mäletan.

Mida te oma koolikaaslastest mäletate? Kas nende seas oli palju kreeklasi?

Ei, toona oli Bukavus üldse ainult kolm kreeka perekonda. Mujal oli neid küll, aga mitte meil. Koolis olid muidugi sõpradeks belglased, osasid ma veel mäletan. Mõne aasta eest korraldati Brüsselis meie kooli kokkutulek, siis õnnestus mõnega neist kohtuda. Aga vanus on selline, et iga natu-

kese aja tagant loed jälle mõne endise koolikaaslase surmakuulutust. Koolipõlv oli elamusterohke aeg. Õpetamine oli kõrgel tasemel. Arvan, et isad jesuiidid olid tõesti head õpetajad. Need olid belgia jesuiidid. Sporti tehti. Ma olin väga sportlik, eriti meeldis mulle jalgpall, võimlemine ja kergejõustik. 90 meetri jooksus olin kooli parim. Ma jooksin 90 meetrit 10 sekundiga, mis oleks andnud saja meetri tulemuseks 12 sekundit, mis toona oli olümpiaaeg. Ma olin väga kiire, hea vutimängija.

Kuidas olid lood lemmikainetega?

Mulle meeldis kõik. Kirjanduses olin tugev, väga tugev. Keeled, kirjutamine, kirjandus, muusika, laulsin kooris. Võib öelda, et õpilasena oli mul mitmekülgne elu, seal oli kõike. Meil olid väga huvitavad õpetajad. Aafrika-aeg oli ilus. Ja koolivaheagadel käisin isaga metsas kaasas, puutusin kokku noorte aafriklastega ja sel ajal, kui isa töösju ajas, veetsin aega nende seltskonnas ja sain sealt palju kogemusi. Jooksime metsi mööda ja hiljem, kui minust sai skaudijuht, olin ainus valge skaudijuht, kellel olid mustanahalised skaudid.

Kui vanalt te skaudiks hakkasite?

Mäletan, et tahtsin koolipõlves ka midagi muud teha, aga ema oli vastu, kuna tal oli olnud vend, kes kooliekskursiooni ajal uppus ja emal oli hirm, et ka meiega juhtub mingi õnnetus. Näiteks ei lubanud ta mul ujuma õppida. Muidu õppisin ja lugesin palju, minu jaoks ei olnud see probleem, et pidin kogu aeg kodus olema, ma ei tundnud end kunagi üksinda. Lihtsalt mind häiris, kui nägin, et kõigil mu sõpradel on mingi muu tegevus, ja tundsin, et see on ebaõiglane, et minul ei ole. Näiteks mu vennal seda probleemi ei olnud, tema oli palju iseseisvam, mina olin aga väga sõnakuulelik. Ühtäkki tundsin, et ma ei saa niimoodi elada, et ma tahan ka leida mingi ühiskondliku väljendusvormi. Liitusin skautidega, võisin olla ehk kuue- teistkümnendaastane. Minult küsiti kohe, kas olen valmis hakkama salgajuhiks ja võtma oma salka politseinike lapsed. Olin nõus. Seega sai minust nende juht ja ma korraldasin kõike. Minu hoole all oli umbes viiskümmend noort. Kogesime igasuguseid seiklusi. See oli suurepärane. Lõpuks jäi ema siis ka nõusse, et võin natuke kodust väljas käia.

Igal laupäeval toimus skaudikoosolek ja ma korraldasin ka looduslaagreid. Isa andis meile tasuta toitu kaasa ja igal koolivaheajal sõitsime nädalaks loodusesse. See oli suurepärane kogemus. Ükskord tuli sellest aga suur pahandus. Ma sain pärast isegi skaudisektsioonilt noomituse. Mul oli laagris kaasas preester, kes tahtis missat pidada. Mina ütlesin, et isa, meil on

probleem: viiekümnest lapsest ainult kümme on kristlased, ülejäänud mitte. Nad on kõiksugu teistest usunditest ja meie sunnime neid missal osalema. See häiris mind. Preester vastas, et skautlus on ikkagi mõeldud katoliiklastele ja me peame sellest lähtuma. Mina vastasin, et jah, peame küll, aga me ei saa oma usku kellelegi peale suruda. Kuna mina olin laagri juht, siis võtsin vastu otsuse, et kui on missa, siis osalevad sellel kristlased, aga teised leiavad endale vaikse koha ja palvetavad vastavalt oma religiooni tavadele. Laagris oli palju animiste. Preester muidugi vihas tas ja kirjutas minu kohta kaebuse, et ma ei lase lastel tema missal käia. Õnnetuseks ta kukkus ja sai vigi ning mina jäin neljaks- viieks päevaks ilma preestrita, mis minu jaoks ei olnud sugugi halb variant, aga pärast tehti mulle noomitus, et ma takistan misjonitööd. Palusin vabandust, kuid ütlesin, et minu arvates peaks iga inimene saama palvetada vastavalt oma tõekspidamistele. Kui tahate, arvake mind välja, kuid oma seisukohta ma ei muuda ja jään ka edaspidi sellele kindlaks. Mina austan igatüüpi usulisi tõekspidamisi. Ütlesin neile, et minul laagris probleeme ei olnud, kõik mu skaudid võtsid mu otsuse hästi vastu ja pidasid sellest kinni, isegi lapsed.

Jõuamegi religiooni juurde. Kas olen õigesti aru saanud, et koolipõlves käisite katoliku missal?

Jah, isa oli seda meelt, et pean seal osalema, kuid ta ei tahtnud, et käiksin armulaual. Võisin kooris laulda, aga mitte armulauda vastu võtta. Selle tegi ta mulle hästi selgeks: isa ei olnud fanaatik. Nii ma siis laulsingi kooris, aga see oli ka kõik.

Te olete kunagi öelnud, et õigeusu preester käis Bukavus vaid korra aastas. Kas õigeusu kogemus seisnes siis koduses palvetamises? Kuidas õigeusk teie lapsepõlves väljendus?

Õigeusk oli minu kodus elav. Ma ütlesin, et isa oli Jeruusalemmast saanud ettevalmistuse. Ma ei ütleks, et usuõpetaja ettevalmistuse, aga ta oli saanud õigeuskliku kristlasena elamise ettevalmistuse. Pühapäeviti ja suurte pühade ajal kutsus ta meid kokku. Meil oli palveraamat, laulsime kirikulaule, meil olid kodus altar ja ikoonid. Isa õpetas mulle selgeks kõik põhilised laulud. Isa pidas ülimalt tähtsaks vabadust. Inimese vabadust. Mina õppisin just oma isa hoiakust, kuidas iga inimest ja tema vabadust austada. Isa oli selles mõttes äärmiselt tähelepanelik. Ta ei kritiseerinud kunagi, ta oli ise usklik ja väga lugupidav teiste usu suhtes. Tema elukogemus oli täiesti erakordne. Võib öelda, et mu isa oli elav evangeelium. Kõik, mis ta tegi, oli vastavuses sellega, mida evangeelium õpetab, eriti tähendamissõnad. Luge-

sin Kristuse tähendamissõnu ja vaatasin oma isa – see oli täiesti erakordne. Isa õpetas mulle paljutki. Minul endal tekkis probleem, kui keskkooliõpingud hakkasid lõppema ja ma ei suutnud endas otsusele jõuda. Esitasin isale igasuguseid küsimusi ja ta ei osanud mulle vastata.

Mu põhikooliõpetajad olid mu vaimulikukutsumusest juba aru saanud ja ma ise hakkasin seda keskkooli astudes samuti tugevalt tajuma. Kuid mul tekkis palju küsimusi. Neid siis esitasingi pärast kooli usuõpetuse tunde kodus isale. Tema ütles mulle: „Vaata, poeg, meie juures on asjad nii.” Ja mina pärisin: „Aga miks nad nii on?” – „Sellepärast, et on.” Mulle sellest ei piisanud, isadel jesuiitidel oli igale küsimusele vastus olemas. Siis ma palusin neil selgitada mulle ja nende teadmiste rohkus pimestas mind. Alguses oli mul tohutu hirm. Vaimulikukutsumus tundus mulle nii määratu, igasugu mõtteid käis peast läbi. Ma ei julgenud isegi unistada, et minust võiks saada preester. Olin öid magamata üleval, higistasin hirmu pärast. Juba viiendast eluaastast saadik olin tundnud endas selle kutsumuse olemasolu. Väga varakult. Ma tegin isegi Jumalaga lepingu, et kui ta lubab mul elada kuuekümnendaastaseks, siis hakkam preestriks. Muidugi on selge, et viieaastase jaoks on kuuskümmend aastat hoomamatu vanus. Igal juhul gümnaasiumi lõpu poole muutus see tunne valdavaks. Kuna ma aga ei sõandanud mõeldagi sellest, et minust võiks saada vaimulik, siis hakkasin otsima, mil viisil oleks mul kõige parem inimesi teenida. Valisin arstiteaduse, teades ometi, et minust ei saa kunagi arsti. Preestrikutsumus oli mulle kaasa sündinud. Minu suguvõsast Küprosel on pärit mitu peapiiskoppi, isa onu oli arhimandriit. Võib öelda, et see on meil DNA-s.

Kas õigeusu preester, kes kord aastas käis, ei saanud anda mingeid vaimulike juhiseid?

Ta oli väga lihtne mees, temalt ei saanud ma midagi küsida. Ma pidin ise hakkama saama. Muidugi küsisin ma oma isalt. Inimlikus plaanis ja eluliste asjade kohta oli tal igale küsimusele vastus olemas, aga intellektuaalses plaanis mitte. Ja pealegi ei olnud mul vaja eriti küsida, ma ju nägin, kuidas ta elas.

Milline oli teie ema roll?

Ema hakkas tõeliselt uskuma alles peale minu diakoniks pühitsemist. Ta oli enne, kui nii võib öelda, natuke skeptiline. Arvan, et see oli tingitud sellest, et vanaisa läks kõiges liiale, vähemalt mis usku puudutas. Ema küll uskus, aga hoidis distantisi.

(Järgneb)

1921. aasta kirikukogu

Nagu sügiseses lehes kirjutasime, otsustas EAÕK esimene täiskogu 1919. aastal kutsuda kiriku n-ö seadusandliku organina ellu kirikukogu. Selle esimene koosolek peeti 29. märtsil sada aastat tagasi. Kui 1920. aasta täiskogu oli arutanud enam põhimõttelisi küsimusi, siis kirikukogu keskendus ennekõike praktilistele asjadele. Uutes oludes oli kirikul palju lahendamist vajavaid küsimusi ja kirikukogu pani nii mõneski mõttes maha rööpad tulevateks aegadeks.

Kirikukogu vastab enam-vähem hilisemale esinduskogule. See koosnes kahest esindajast iga praostkonna kohta (enamasti praost ja üks ilmik, aga mõnel pool ka muid vaimulikke või ilmalikke esindajaid; praostkondi oli sel ajal üheksa), lisaks Narva piiskopkonna nõukogu esimees ja sinodi (=kirikuvalitsuse) liikmed.

Kirikukogu alustas tööd 29. märtsil 1921 palvusega, millele järgnes esimene istung. Üldse peab imetlema saadikute usinust ja pühendumist: iga päev töötati enamasti kella 9 hommikul 10–11-ni õhtul! Juhatajaks valiti ülempiiskop Aleksander, lisaks neli asejuhatajat, samuti sekretär kahe abiga.

Kõigepealt arutati suhteid riigiga; tõdetakse, et nende reguleerimine toimub riigi ja kiriku esindajatest koosnevas segakomisjonis, mis peagi oma tööd alustab.

Moodustati kolm komisjoni: revisjonikomisjon, mis töötas välja ka kiriku keskvalitsuse eelarve; seadustekomisjon ja majanduskomisjon. Komisjonide ette valmistatud materjalid arutati läbi kirikukogu täisistungitel.

Kõigepealt kinnitati vaimulike ja muude kirikuteenrite valimise kord kogudustest (või kihelkondades, nagu sel ajal veel öeldi). See toimus vaimuliku koha vabakstunnistamise, kandideerimise ja viimaks valimise teel koguduse täiskogul. Kandideerimiseks andis loa piiskop; koosolekut juhatas praost.

Teiseks võeti vastu apostlik-õigeusu abikassa põhikiri. Abikassa jätkas endise Balti Vennaste Seltsi tööd ja võttis üle selle varad. Abikassa ülesandeks oli toetada kogudusi ehitus- ja remonttöödes ning kirikuinventari muretsemisel; toetada kiriku keskasutusi vaimulike ettevalmistamisel ja kirikliku kooli rajamisel, samuti koguduste haridustegevust; toetada vaimulikke majandusliku kitsikuse või perekondliku kaotuse korral ja töövõimeetuks jäämisel. Siinjuures tuleb arvestada, et toona, ilmasõja ja vabadussõja järgsel ajal, valiti

ses raske majanduslik olukord. Abikassa liikmeks olid kohustuslikus korras kiriku keskvalitsus, vene koguduste nõukogu, kõik kogudused ja kloostrid (tollase ametliku nimetuse järgi tööühingud). Kassa tulused loodeti saada liikmemaksudest, kingitustest, korjandustest, heategevusüritustest ja endise Balti vennasteseltsi varadest. Kogudused pidid määrama abikassa komitee, mille asemikkudest moodustati abikassa keskkogu. See valis omakorda keskkassa eestseisuse.

Peale selle loodi kiriku kirjastusosakond, et anda välja ja levitada raamatuid, laulu-lehti, ajalehti ja muid trükiseid. Selle töövaldkonna tulud pidid tulema väljaannete müügist saadavast protsendist, algkapital aga koguduste osamaksudest.

Kummalegi töövaldkonnale valiti ka esialgsed juhatused. Üldkirikliku tulekassa loomine jäeti aga „jõudude puudumisel” tulevikku.

Kinnitati ka kiriku eelarve (867 000 marka), millest 268 000 jäi sinodi, ja ülejäänud koguduste kanda.

Määrati, et koguduse täisõiguslikuks liikmeks on need, kes on vähemalt kahe aasta jooksul armulaua käinud ja liikmemaksu tasunud, samuti need, kes on registreerimata, kuid kellele koguduse nõukogu siiski täisliikme õigused annab.

Järgmiseks võeti vastu otsuseid koguduste vaimse elu korraldamiseks. Vabadussõja järgset olukorda iseloomustavad eriti hästi kaks esimest punkti, mille toome ära täielikult ja kirjaviisi muutmata:

„1) Kõik vaimulikud ja nende abilised koguduse teenijad köstrid on kohustud oma ameti poolest õigeusu alleshoidmiseks kõige suurema hoolega, vastutulelikkusega ja kindlaks määratud ajal Jumalateenistusi järjekorraliselt s.o kõigil pühapäevadel ja suurtel pühadel pidama ja kõike nõuetavaid kirikutalutusi täitma senikaua kui nad kirikuteenistuse on, kuigi palgaolud pea igal pool korraldamata.

2) Kus rahvas alaliselt kiriku elust kas mitte küllalt soojalt ehk sugugi osa ei võta ja kiriku järjekindlalt tühjaks jätab, ei tohi kirikuamet selle nähtusega, kui paratamatusega mitte leppida, vaid peab kiires korras väljapääsemise teed otsima. Ei leita seda koha peal, pööratagu ajaviitmata kiriku keskvalitsuse poole. Vaikimine niisugusest asjast lugeda kirikuametile teenistuse süüteoaks, mille üle kirikuvalitsusel asja ilmsiks tulemise korral õigus on kohut mõista ja karistust määrata – kuni koha pealt tagandamiseni. Aruannetes ja teadetes peab kirikuelu õieti kirjeldama.

Aleksander (Paulus), Tallinna ja kogu Eesti metropoliit.

Ebateateid lugeda teenistuse süüteoaks ja ebateadete andmise võltsimiseks.”

Peale selle soovitati seada kogudustes sisse üldlaul, pidada palvetunde ja kõne-õhtuid, eriti kirikust kaugemates kohtades, ning lastejumalateenistusi, ja asutada noorte- ja naisühinguid. Selleks kohustati sinodit andma välja uus lauluraamat (mis ilmuski järgmine aasta), välja töötada palvetundide ja lastejumalateenistuste kava, samuti ajakohaste jutluste konspektid ja kokkuvõtted ja need laiali jagada. Veel juhitati tähelepanu matmise ja lahkunute, sh langenud sõdurite meenutamise olulisusele ja surnuaedade korrashoiule.

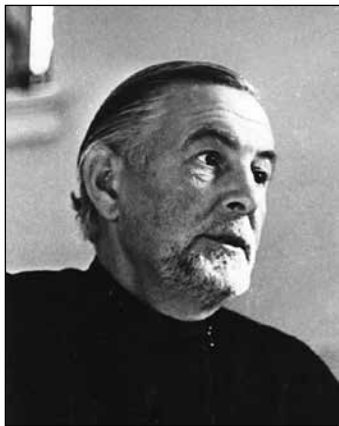
Kirikukogu jättis veel sinodi ette valmistada kirkuteenrite ja koguduste vaheliste lepingute, koguduste kodukorra, kassa- ja tšekiraamatute ning liikmenimekirja-raamatu vormi väljatöötamise.

Anti ka teada ajad kirikuaastas, millal võimalik ja millal keelatud laulatusi pidada, samuti otsustati kiriku küünlatehastest tulevate küünalde eest juba nende müügil kogudustele raha küsida, mitte tagantjärele.

Olulise küsimusena arutati ka ristinimede teemat ja otsustati, et õigeusu vanematele peab jätma vabaduse lapse nime valikul. Viidati ka nimede tõlkimisele (nagu vene Veera, Nadežda ja Ljubov) ja kalendris tundmatute nimede kasutamisele kirikus (nt püha Vladimir, kes sai ristimisel nimeks Vassiili jt). Ristimisel tuleb panna vaid üks nimi ja meetrikasse märkida ristitu kaitsepühak. See otsus on täies pikkuses ära toodud raamatus „Õigeusu nimi” (lk 19).

EAÕK metropoliit Aleksander Rõpina Apostliku Õigeusu kiriku 185. juubeli tähistamisel 1937. aastal. Autor/allikas: Eesti Rahvusrhiiv. (Keskul ülempreester Nikolai Päts)

Suur paast - teekond paasa poole¹

Alexander Schmemmann

Kui inimene teele asub, peab ta teadma, kuhu ta läheb. See käib ka suure paastu kohta: suur paast on ennekõike vaimulik teekond ja ta siht on ülestõusmine, „pühade püha”. See on ettevalmistus sellele tegelikkusele, mis paasapühal ilmub. Seepärast peame me alustuseks katsuma mõista suure paastu ja paasa omavahelist ühtsust, kuna see avab meile midagi väga olulist ja otsustavat ristiusu ja kristliku elu kohta.

Kas on vaja seletada, et paasa on midagi enam kui tavaline püha, kui mingi sündmuse iga-aastane tähistamine? Kes tahes, kes on kasvõi ühe korra saanud osa sellest ööst, mis on päevastki heledam, on maitsnud seda iseäralist rõõmu, tunneb seda ise. Kust aga tuleb see rõõm? Miks laulame me paasateenistusel: „Nüüd on kõik valgust täis: taevas ja maa ning kõik maa-alused paigad?” Mis mõttes pühitseme me, nagu väidame tegevast, „surma ärasurmamist, põrgu tühjaks tegemist; uue ja iga-vee elu algust”? Kõigile neile küsimustele on vastus: see uus elu, mis ligi kaks tuhat aastat tagasi hauast auhiilguses üles paistis, on antud meile, kõigile nendele, kes usuvad Kristusse. See anti meile meie ristimise päeval, kui püha Pauluse sõnul, „Me oleme siis koos temaga maha maetud ristimise kaudu surmasse, et otsekui Kristus on äratatud üles surnuist Isa kirkuse läbi, nõnda võime ka meie käia uues elus” (Rm 6:4). Niisiis pühitseme me paasapühadel Kristuse ülestõusmist kui miskit, mis sündis ja üha sünnib meile, sest igaüks meist on saanud selle uue elu anni, võimaluse ta vastu võtta ja temast elada. See on and, mis muudab põhjalikult meie suhtumist kõigesse siin maailmas, kaasa arvatud surm. Seeläbi on võimalik, et me rõõmuga hüüame: „Surma ei ole enam!” Surm on küll alles, me jõuame talle päevpävalt lähemale, ning kord tuleb ta ja viib meid ära. Aga kõik meie usk on, et Kristus oma surmaga kaotas surma tõelise olemuse ning muutis ta „siirdumiseks” –, üleminekuks”, „paasaks” – jumalariiki, ja tegi

murede mure lõplikuks võiduks. „Surmaga surma maha tallates” tegi ta meid oma ülestõusmise osaliseks. Seepärast ütleme me paasa hommikuteenistuse lõpul: „Kristus on üles tõusnud ja elu valitseb! Kristus on üles tõusnud ja hauas ei ole ühtainustki surnut!” Säärane on Koguduse usk, mida on kinnitanud ja tõeks teinud tema lugematud pühakud. Ometi võime pidevalt näha, et meie usk on harva taoline, ja et me kogu aja kaotame ja jätame tähele panemata selle „uue elu”, mille me kingiks saime, ning et me tegelikult elame nagu polekski Kristus surnust üles tõusnud, nagu poleks sel iseäralikul sündmusel meie jaoks mingit tähendust! Kõik see tuleb meie nõrkusest ja sellest, et meil on võimatu elada pidevalt „usust, lootusest ja armastusest” sel tasandil, kuhu Kristus meid tõstis, öeldes: „Otsige esmalt Jumala riiki ja tema õigust”. Me unustame tavaliselt kõige selle – küll on meil kiire, küll upume igapäevamuredesse – ja kuna me unustame, läheb ta meist mööda. Ja selle unustamise ja patu tõttu muutub meie elu jälle „vanaks” – see on tühi, sünge ja mõttetetu – mõttetetu teekond mõttetetu lõpu poole. Meil õnnestub ka surm ära unustada ja siis äkki, keset elust rõõmu tundmist, tuleb ta meie juurde – kohutava, vältimatu ja mõistusevastasena. Me võime ajuti teatud „patte” tunnistada, ometi mitte pidada oma elu kuuluvaks sellesse uude ellu, mida Kristus ilmutas ja meile andis. Tegelikult elame me nii, nagu poleks Ta kunagi tulnud. See on ainus tõeline patt, kõigi pattude patt, meie, nime poolest ristiinimeste, põhjatu viga ja tragöödia.

Kui me seda tunneksime, mõistaksime, mis on paasa, ja miks peab talle eelnema suur paast. Nimelt siis saame me aru, et kiriku liturgiline pärimus, kõik tema nädalased ja aastased jumalateenistustsükliid on seatud ennekõike selleks, et aidata meid jälle leida nägemust sellest uuest elust, ja maitsta seda elu, mida me nii kergesti kaotame ja reedame, ning seda leides meelt parandada ja temasse naasta. Kuidas võime me armastada ja igatseda kedagi, kellest me midagi ei tea? Kuidas võime oma elus seada üle kõige muu millegi, mida me pole näinud ega tundnud? Ühesõnaga: kuidas võime otsida jumalariiki, millest meil pole mingit arusaamist? Just kiriku jumalateenistus oli alguses ja on ka nüüd selleks, mis viib meid jumalariigi uude ellu ja ühendab meid sellega. Oma liturgilise elu kaudu avab Kogudus meile midagi niisugust, mida „silm ei ole näinud ega kõrv kuulnud ja mis inimsüdamesse ei ole tõusnud – selle on Jumal valmistanud neile, kes teda armastavad”. Liturgilise elu keskel on aga tema südame ja haripunktiina, päikesena, mille kiired ulatuvad kõikjale, paasapüha. See on uks, mis avaneb iga aasta Kristuse riigi heledusse, see on ettetundmine igavesest rõõmust, mis meid

Kristuse ülestõusmine. Detail. Fresko Protatoni kirikus, püha Atose mäel. Maalinud Manuel Panselinos, 13. saj.

ootab, võidu au, mis täidab juba nüüd, ehkki nähtamatult, kogu loodu. „Surma pole enam!” Kogu kiriku jumalateenistus on koondunud ümber paasapüha ja nõnda on kirikuaasta (s.o aegade ja pühade järjestus) eriline teekond, palverännak ülestõusmispühade poole kui lõpu poole, mis samas on ka algus – kõige „vana” lõpp –, aga uue elu algus, pidev kulgemine „siit ilmast” jumalariiki, mis on juba ilmutatud Kristuses.

Ometi ei saa „vana” – elu patust ja tühjuses – kergesti võita ega muuta. Evangeelium ootab ja nõuab inimeselt pingutust, milleks ta oma praeguses seisundis on tegelikult võimetu. Meilt nõutakse tunnetust, eesmärki ja eluviisi, mis on meie võimetest niivõrd kõrgemal! Apostlidki, kuuldes oma Õpetaja juttu, küsisid talt umbusklikult: „Aga kuidas on see võimalik?” Tõesti pole kerge jätta ideaalid, mis seisnevad igapäevamuredes, aineliste hüvede, kindlustunde ja rahulduse otsimises, ja vahetada need elusihhi vastu, mille eesmärgiks pole midagi vähemat kui täiuslikkus: „Olge siis täiuslikud, nõnda nagu teie taevane Isa on täiuslik.” (Mt 5:48). Terve see maailm ütleb läbi kõigi oma teabekanalite: Olge õnnelikud, ärge võtke südamesse, valige lai tee! Kristus aga ütleb evangeeliumis: Valige kitsas tee, võideldge ja kannatage, sest see on tee ainukese tõelise õnne juurde. Ja kui kirik ei aitaks, kuidas võiksime me teha selle hirmuäratava valiku, kuidas võiksime me kahetseda ja jõuda tagasi selle vaimustava töötuse juurde, mille me saame igal aastal paasapühade ajal? Just siin tuleb appi suur paast. See on abi, mida kirik meile pakub, patukahetsuse kool, mis üksi teeb võimalikuks paasat vastu võtta, mitte ainult kui

luba süüa, juua ja end lõdvaks lasta, vaid tõesti kui „vana” lõppu meis ja meie astumisenä „uude”. Alkoguduses oli suure paastu põhiliseks otstarbeks valmistada katehumeene (usuõppijaid), s.o äsja ristiusku pöördunud, ristimisele, mida tollal toimetati paasaliturgia ajal. Ka veel siis, kui kirik enam täiskasvanuid ei ristinud ja katehumeenide-seisus kadus, jäi paastu peatahendus samaks. Sest kuigi me oleme ristitud, kaotame me tihti selle ja taganeme sellest, mille me ristimisel saime. Seepärast on paasa meie iga-aastane tagasitulek meie oma ristimisse, suur paast aga valmistumine selle tagasituleku tarvis, mis on aeglane ja vaevaline ponnistus – et me võiks lõpuks teostada oma siirdumise – paasa – uude ellu Kristuses. Me peame aru saama, et kui paastuaja jumalateenistus säilitab tänapäevani oma kateheetilise ja ristimisega seotud olemuse, ei ole see mingi „arheoloogiline minevikujäänuk”, vaid midagi, mis ka meisse puutub ja meile väga oluline on. Sest suures paastus ja paasas leiame ja elustame me iga aasta uuesti selle, mis meiega toimub meie oma ristimise surmas ja ülestõusmises.

See on teekond, palverännak! Ometi, kui astume esimese sammu sellel „helgel vaevateel”, näeme oma eesmärgi veel kaugel, väga kaugel sinetamas. See on paasarõõm, sisenemine jumalariigi kirkusse. Just see kaemus, ülestõusmise eelaimus, teeb suure paastu murest helguse ja paastu vaevanägemisest „vaimuliku kevade”. Öö saab olema pikk ja pime, ent kogu meie teekäimise aja kumab taevarannal salapärase ja kiirgav koit. „Ära võta meilt ära meie lootust, Inimesearmastaja!”

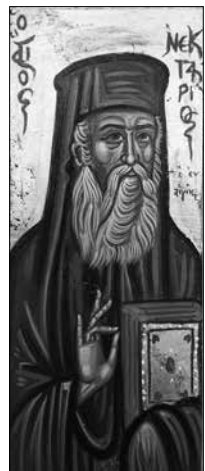
1 Heebrea sõna *pesah*, millest tuleneb meie paasa, tähendab möödaminekut, üleminekut, siirdumist.

Mõtisklusi kannatlikkusest

Jutlus püha Nektaari elu põhjal

Arhimandriit Plakid (Placide Deseille)

Avara vaimsusega püha Nektaari üks märkimisväärsmaid iseloomujooni oli kindlasti tema kannatlikkus: kannatlikkus, mis

lubas tal tänulikult kõik vastu võtta, heitmata kunagi kõrvale alandlikku armastust kõigi vastu, isegi nende vastu, kes ei soovinud talle head. Juhtides ka Ateenas Rizarise usuteaduslikku seminari, suhtus ta alandlikult kõigisse, kelle teenistuses ta oli.

See alandlikkus on teatud viisil kokku võetud mäejutluses: „Õndsad on need, kes on vaimus vaesed, sest nende päralt on taevariik, õndsad olete teie, kui teid minu pärast laimatakse ja taga kiussatakse, olge rõõmsad ja hõisake, sest teie palk on suur taevas”.

Need Issanda lausunud sõnad iseloomustavad püha Nektaari vaimulikku elu ning just seetõttu on ta meile tõeliseks eeskujuks, kui soovime saavutada sügavat ühendust Jumalaga, kui soovime tõeliselt osa saada palvest, sellest liturgilisest palvest,

mida püha Nektaari oma mungakloostriis nii täiuslikult juurutas, ning ka lakkamatust palvest, palvest, mis saab tõeliselt osaks meie elust. Kui soovime selleni jõuda, siis on kõige olulisem öelda lahti omaenda minast ning kõiksugu kirgedest.

Üheks viisiks seda saavutada on kuulekus, teistele oma maitset, tahet ning eelistusi mitte peale surudes, vaid käitudes pigem just vastupidiselt: teistele järele andes, juhul kui see ei lähe vastuollu jumaliku seadusega.

Iseendast ja oma ihadest lahti ütlemine avaldub võib-olla sügavaimal viisil just kannatlikkuses kõikide katsumuste suhtes, viisis, kuidas me talume kõike seda, mis on meie vastu, teeb meile liiga või haiget, ning kaasinimeste suhtes, kes meid oma käitumise ning hoiakutega kannatama panevad.

Seistes silmitsi kõigi nende raskustega võib meis tekkida viha ning me võime end lukustada oma egoismi – või saame hoopiski harjutada kannatlikkust, seda kannatlikkust, mis avaldub tõeliselt Kristuse elus.

Selline kannatlikkus on juurdunud heategevusse, armastusse vaeste vastu, nende vastu, kes on armastusest ilma jäänud, nende vastu, kes tekitavad meile kannatusi, meie vaenlastesse. Meie vaenlased – see on tugev sõna, kuid väljendab kõike, mis paneb meid ühel või teisel viisil kan-

natama ning pahameelt tundma.

Kuid see kannatlikkus pole lihtsalt üks inimlikest voorustest, vaid see on Püha Vaimu suur and, and, millest kunagi ei keelduta, kui me seda palume ja kui me võtame selle oma südames vastu. See on Püha Vaimu and ning mitte midagi üksnes inimlikku.

Kui me piirdume kannatlikkuse mõistmises inimliku mõõtmega, siis see ei ole piisav. Just kannatlikkuse kaudu mõistame Kristuse olemust, Jumala armastust, mis ei ole despootlik ega suru end teistele peale, vaid on eelkõige alandlik armastus.

Jah, kannatlikkus on üks suuremaid kristlike vooruseid, sest see on Püha Vaimu väga suur and, see on midagi jumalikku, mis levib meie südames läbi ülestõusnud Kristuse anni. Just sel põhjusel on kannatlikkus rõõmu allikas.

Rõõmustage ning olge väga rõõmsad – mitte homme ning mitte sellepärast, et teile pakutakse autasu pärast surma, pärast oma elu lõppu siin maa peal. Kui te elate selles kannatlikkuses, selles alandlikus armastuses, siis ohh, tõesti... juba täna saab teile osaks see õndsus ja rõõm, millest Kristus oma mäejutluses kõneleb.

Nagu ütleb püha Paulus: meie elu on juba nüüd taivas, me ei saa tundma seda tae-

vast rõõmu üksnes oma maise elu lõppedes. Kui me tõeliselt avame oma südame sellele Püha Vaimu annile, siis leiame oma südame sügavas sopis, mis on peidus kõigi nende pealiskaudsete rõõmude all, mis meid võivad eksitada, selle salajase rõõmu, selle sügava õndsuse, selle hinge vabaduse, mis on juba taevalik.

Jah, täpselt nõnda, nagu ütleb püha Paulus, meie elu on peidetud Kristuses, kuid ta on ka juba taevas. Kõik see saab ilmsiks ja selgeks viimisel päeval, kuid alates tänasest, kui võtame vastu selle Jumala anni, kui elame püha Nektaari eeskujul, siis juba täna paistab meie peale selle taavaliku rõõmu kiir, mis on meie südames ja mille võime avastada, kui siseneme sellesse tõeliselt ja kui laseme oma vaimul tungida oma südamesse.

Just seal leiame tõelise rõõmu, mida mitte miski ei saa meilt võtta, ei ükski maine katsumus ega kannatus.

Andku püha Nektaari, kes oma sügava elava vaimsuse kaudu elab meie keskel edasi oma eestpalvetel, oma palvetega Issanda juures, meile seda kannatlikkust ja rõõmu!

Kiidetud olgu Issand alati, ikka ja igavesti! Aamen.

8. XI 1998

Pühad isad haigustest

Maa peal pole ühtegi inimest, kel poleks haigusi ega vaevusi. Meie esivanemate patt muutis ära selle üleva seisuse, mille Jumal inimestele kinkinud oli. Eedenist ilmajäänud inimese osaks saigi kõdu ja surm. Aga Jumala halastus ei jätta maha meid, väärituid patuseid. Igasuguste haiguste ja hädadega saame pattudest puhtamaks, küpseme vaimus ja valmistume igavikuks.

Ajal, mil kirik oli meil põlu all, jõudis üles kasvada mitu põlvkonda inimesi, kes ei mõista enam kannatuse vaimulikku mõtet. Haige olemise aeg on aeg endasse vaatamiseks, järelemõtlemiseks, kahetsemiseks. Apostlite tegude raamatus öeldakse: „meil tuleb paljude viletsuste kaudu sisse minna Jumala riiki” (Ap 14:22). Meile andis siin suure eeskuju meie Päästja Issand Jeesus Kristus ise, kes samuti kannatas kõike pika meelega, armastusega ja leplikult.

Protest ja nurin, kõige vastu vimma pidamine ainult lõhub meie rahu ja süvendab kannatusi, aga mis peamine: seeläbi kahaneb või hajub see vaimulik vili, mille tarvis katsumus saadeti. See vili on meie pääsemine. Seepärast pöördumegi meie

kiriku õpetajate ja vagade isade poole, et õppida tõbedesse õiget suhestumist.

Haige olles ütle nõnda: „Õnnis, keda Jumal leiab väärilise elu pärimiseks järele katsuda”. Hädasid laseb Jumal tulla ju hingele terviseks.

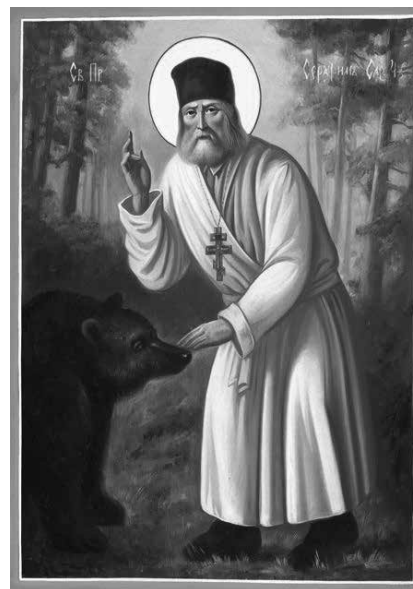
Süüria vaga Iisak

Keha on hinge sulane, mida hing valitseb. Keha kurnatakse haigustega tihti Jumala halastusest: nii nõrgenevad kired ja inimene saab enesevalitsemise tagasi. Nii mõnigi kord jääb keha haigeks just kirgedest.

Jäta patt maha, siis ei tule ka haigusi. Nad on meis ju pattude pärast, nagu kinnitab püha Vassili Suur: „Kust tuleb tõbi, mis toob kehale kahju? Issand lõi ihu, aga mitte haigused, lõi hinge, aga mitte patu.”

Mida on siis kõige rohkem vaja? Vaja on ühineda Jumalaga, suhelda temaga armastuse kaudu. Kui me selle armastuse kaotame, siis langeme Jumalast ära ja satumegi mitmesugustesse hädadesse.

Kes talub haigust kannatlikult ja tänuga, sellele loetakse see edasijõudmiseks. Veel

enamgi: üks vanake, kes kannatas vesitõve käes, ütles vendadele, kes tulid sooviga teda tervendada: „Isad, palvetage, et mu sisemine inimene niimoodi haigeks ei jääks. Mis puutub aga mu praegusse tõppe, siis ma palun Jumalat, et ta ei vabastaks mind sellest mitte otsekohe: „sest kuigi meie väline inimene kulub, uueneb seesmine inimene ometi päev-päevalt,” nagu on öelnud apostel Paulus korintlastele.“ (2Kr 4:16)

Sarovi vaga Serafim

Haigena tunneme, kuidas inimelu on nagu lilleke, mis närtsib kohe varsti pärast öide-

puhkemist. Või nagu pilv, mis hajub jäljetult. Meie päevad kaovad otsekui vari, meie ihu koltub rohuna väljal. Ka kõige tugevama inimese elu on vaid hingus, mis iga hinge-tõmbega kahaneb. Inimese südamelöögid viivad teda nagu kella tiksumine lähemale viimsele tunnile, mis koidab just siis, kui ta arvab, et sinnani on veel kaua aega.

Oh sa haigus, kibe, aga kasulik rohi! Nagu sool peatab liha või kala riknemise, nii hoiab ka igasugune tõbi meie vaimu mandumast, patuga määrdumast, ega lase meis sigida kirgedel, neil madudel me hinges.

Mis puutub kannatlikkusse või kärsitusse, siis tasub arvestada, et ega kärsitus võta seda häda ära, mis meile Jumala äranaagemisel osaks on langenud. Nurin toob ainult kahju, kannatlik meel aga igas hädas kergendust. Pane tähele neid, kes on kaua haiged või vangis olnud: nad on nii harjunud oma viletsusega, nagu ei tunnekski seda enam. Apostel Paulus ütleb kirjas roomlastele „Me kiitleme ka viletsusest, teades, et viletsus toob kannatlikkuse” (Rm 5:3). Ja vastupidi: nurinaga haigus vaid süveneb.

Püha Tihhon Zadonski

Palun sind, mu poeg, ole selle haigusega

kannatlik ja tänulik selle eest otsekui proovikivi eest. Jeesus Siirak on öelnud: „Kõik, mis sulle juhtub, võta vastu ja ole alanduse ajal kannatlik!” (Srk 2:4) Mu poeg, las täitub siis ka sinus selle katsumuse hea eesmärk. Ole mehine, kinnita end Jumalas, usalda tema hoolitsust. Jumal on sinuga!

Vaga Dorotei

Tervenemise eest palvetada ei ole patt. Aga lisada tuleb: Issand, sündigu Sinu tahtmine! Täielik Jumalale alistumine koos olukorra lepliku vastuvõtmisega toob hinge rahu ja Jumalalt halastuse, ning Jumal kas

parandab või lohutab, ükskõik kui nukker olukord ka ei tunduks.

Jumal parandab paljud haigused kas arstide abiga või kuidagi teisiti. Aga on ka tõbesid, mille väljaravimist Issand ei luba, kui ta näeb, et tõbi on päästeks vajalikum kui tervis.

Püha Feofan Erak

Vahel saadetakse haigus pattudest puhastamiseks, vahel aga selleks, et me nina püsti ei ajaks.

Vaga Johannes Redelikirjutaja

Haigus on Jumala poolt meie mõistusele toomiseks ja tuleb kasuks, kui oleme Jumalale tänulikud. Kas Iob polnud mitte Jumala ustav sõber? Ja mida kõike ta kannatas, ometi Jumalat kiites ja tänades! Ja lõpuks tõi see talle ennenägematu au. Ole ka sina täna kannatlik ja sa näed Jumala auhiilgust (Jh 11:40), nagu seisab Johannes evangeeliumis.

Vaga Varsonofi Suur ja prohvet Johannes

Need kolm on võrdse kaaluga: kui keegi õigesti vaikib; kui keegi on haige ja tänab

Jumalat; kui keegi teenib siira südamega. Nende sisu on sama.

Vaga Piimen Suur

Ning lõpetuseks: ükskord elanud vanake, kes oli väga tihti haige. Siis aga juhtus, et ta ei haigestunud terve aasta. Ning vanake muutus väga kurvaks ja ütles nuttes: „Mu Issand on mu maha jätnud, pole käinud mind juba aasta otsa kordagi külastamas!”

Jumala vastutasu

Elas kord Palestiinas üks erakordselt rikas mees. Talle kuulus lugematul arvul maju, viinamägesid, põllumaid ning suured lambakarjad, tema kirstud olid täis kulda. Kuid kogu selle varanduse oli ta kokku ajanud ebaausate tegudega, kelmuse, kõlbmatute asjade müügi ning liiakasuvõtmisega.

Linnas ei sallinud teda enam keegi ning vaatamata mehe katsetele oma südametunnistust vaigistada, leidis küllaga hetki, mil tema ebaausad teod teda segasid ega lasknud tal magada. Veelgi enam, tihtipeale ei pakkunud mitte miski talle rõõmu: ei hõrgutavad road, luksuslikud riided ega erakordsed meelelahutused. Nende sajatused ning pisarad, kellele ta oma tegudega liiga oli teinud, ei lubanud talle ühtegi meelerahu hetke. Kahetsus näris mehe hinge. Suures meeleheites ei leidnud ta enam kuskil rahu ning otsustas minna linnaservas elava külatarga juurde nõu küsima.

Jõudes targa maja ette leidis ta viimase vaibal põlvitades palvetamas. Mees oli haaratud külatargast kiirgavast sisemisest rahust, tema näost, mis säras valgusest.

Midagi mõtlemata põlvitas mees targa kõrvale ning küsis: „Palun ütle mulle, kuidas ma saaksin päästetud?”

„Päästetud millest, mu vend,” küsis tark vastu, „miks sa tunned, et sa oled ohus?”

Rikas mees tunnistas: „Minu hing on muutunud kallite asjade orjaks, ma olen teinud ebaausaid tegusid, olen petnud, varastanud, häbistanud paljusid inimesi, kõike seda selleks, et saavutada seda rikkust, mis mul nüüd on. See koorem on muutunud minu jaoks liiga raskeks ning ma tunnen, et ma ei jaksa seda enam kanda.”

„Sa ütlesid õigesti, mu vend,” vastas tark, „sa oled tõesti ori, sest sa oled asjade õige järjekorra segi ajanud ning oled jõudnud kohta, kus sa just parasjagu oled.”

„Ma ei mõista, püha isa.”

„Materiaalsed hüved on selleks, et inimest teenida. Raha, põllumaad, puuviljaaiad, viinamäed, lambakarjad on selleks, et täita inimeste mõistlikke vajadusi. Sina aga oled selgelt ületanud kõik piirid. Sa ei ole olnud kunagi rahul sellega, mis sul juba olemas oli. Sa ihaldasid teiste varasid. Sa oled langenud ahnusesse. Selle asemel, et ausalt ära kasutada oma olemasolevat vara, astusid sina aga hoopis ebaausale teele. Just sel viisil oled sa orjariided selga pannud ning mitte sina ei valitse enam oma vara, vaid see valitseb sind.”

Lausunud need sõnad, tõusis tark püsti, surus käe ühte kotti ning tõmbas sealt välja raamatu. „Loe seda ja sa leiad vastused oma küsimustele.”

Mees vaatas uudishimulikult, mis raamatu tark talle andis, see oli „Saalomoni tarkus”.

Mees võttis raamatu, tänas südamest ning kiirustas koju. Aega kaotamata hakkas ta raamatut uurima. Ühelt leheküljelt luges ta lause: „Kes teeb vaestele head, laenab Jumalale”. Rikas mees oli võlutud sellest mõttest ja otsustas, et hakkab Saalomoni sõnade järgi elama ning sisendas endale, et Jumal kindlasti tasub talle selle eest helde. Ta müüs ruttu maha kogu oma vara ning jagas saadud tulu vaestele, jättes endale üksnes neli kuldmünti. Rikkast mehest sai vaene mees ning ta tuletas endale kogu aeg meelde, et ta on Jumalale võlgu andnud ning ühel päeval maksab Jumal talle kahtlemata kõik tagasi ja veel hea protsendiga.

Kuid aeg läks ja mees ei saanud Jumalalt mingit tasu. Ta elas väga vaeselt, kuid tal oli vähem muresid, teiste tähelepanu tema vastu täitis teda senitundmatu rõõmuga. Kuid ta ei võtnud seda kõike kui Jumala andi. Mehe hinge näris mõte, et Jumal on teda petnud ning et ta jagas asjata oma vara laiali. Ta leidis, et ta pole midagi saanud vastutasuks selle katsumuse eest.

Mees otsustas minna Jeruusalemma, pühasse linna, et pihtida Jumalale neid mõtteid, mis tema hinge vaevasid. Teel möödus

ta külatarga kodust ning soovis viimasele tema raamatu tagastada ning öelda, mis ta arvas sellest Jumalalt vastutasu saamisest. „Ma ei ole tänase päevani mingit vastutasu saanud,” kurtis mees. Külatark naeratas talle üksnes ega lausunud sõnagi, noogutas korra ja soovis head teed.

Linna viiva tee otsa jõudes silmas rändur väga vihast kaklust: kaks meest peksid üksteist jalgade ja rusikatega ning karjusid valjusti: „See on minu oma! Ei, see on minu oma!”

Mees mõistis kohe, et need kaks kaklevad tõsise asja pärast. Ta lähenes neile ettevaatlikult, sest teadis, et nii vihased inimesed võivad väga ohtlikud olla. Natukese aja pärast kaklus vaibus. Meeste näod olid verised ja nende riided olid räbalateks kistud.

Vaene mees küsis neilt, mille pärast selline kaklus.

„Kes sa oled ja mis see meie kaklus sinusse puutub?” küsis üks varastest vastu.

„See on tõsi, et see kaklus ei puutu minusse,” vastas mees, „aga ma äkki saan teid aidata ning teie vaidlusesse selgust tuua.”

Teine mees vastas: „Me kakleme selle asja pärast.” Ta kummardus ning võttis maast vanasse riideräbalasse mähitud pambu, mida lahti harutades tuli nähtavale väga hinnaline vääriskivi.

Rändur sõnas: „Mul on mõte, müüge see kivi mulle ja siis jagage see raha omavahel ära, sest on selge, et kivi te kaheks teha ei saa.”

„Kui palju sa meile pakud selle kivi eest?” pärisid mehed vastu.

„Neli kuldmünti ja uskuge mind, see on väga hea hind selle kivi eest.”

Mehed olid sellega nõus ning löid ränduriga käed ja igaüks sai minna oma teed.

Vaene mees läks Jeruusalemma jõudes kohe kullassepa juurde. Ta näitas meist-

rimehele oma äsja ostetud kalliskivi ning ütles, et soovib seda müüa.

Kullassepp uuris kivi lähemalt ning vastas: „Ma ei tea, kuidas see kivi sinu kätte sattus, kuid ma tean, et terve linn otsib seda. Nimelt kukkus see kivi ülempreestri rüü küljest. Mine otsi ta üles ja tee temaga kaup. See on hea võimalus.”

Samal ajal ilmutas üks ingel ennast ülempreestri, kelle rüült see vääriskivi kadunud oli, ning ütles talle: „Võta vastu see, kes soovib sind näha, anna talle kõik, mis ta soovib ning veelgi enam, sest ta annab sulle midagi, mis kuulub sulle. Kuid kui ta hakkab minema, siis anna talle üks korralik kõrvakiil.”

Mõne aja pärast saabuski vaimuliku juurde vaene mees kadunud vääriskiviga. Ülempreester rõõmustas väga, et sai oma kalliskivi tagasi ja kiitis Jumalat, et ehe jälle temani jõudis. Ta andis tänutäheks vaesele mehele palju kulda ning hinnalisi kingitusi. Vaene mees võttis need vastu ning tänas ülempreestrit südamest. Viimane tõusis oma toolilt, läks vaese mehe juurde ning andis talle tugeva kõrvakiilu.

„Miks sa nii tegid,” küsis mees, endal pisarad silmadesse valgumas, „miks sa mind löid?”

„Nii oli inglī käsk,” vastas ülempreester.

Mees vajus seepeale mõttesse. Ta vaatas kõiki neid kingitusi, seda kulda, mis talle just antud oli ning mis ootasid ainult, et ta need endaga ühes võtaks. Ta oli jälle rikas. Siis aga tulid talle meelde halvad minevikumälestused hingesöövatest muredest ja vaevadest, mis olid rikkusega kaasas käinud.

Mees lausus seepeale: „Ma ei usaldanud Jumalat, kuid nüüd ma mõistan, et ma väärisin seda kõrvakiilu ning tegelikult oli seda isegi veel vähe!”

Jutuke raamatust „Les mystères du désert”, Angélique P. Nicolopoulou Kirjastus „Tinos”. Ateena 1995, lk 115–124.

Üks jutuajamine

Ülempreester Mattias Palli

Andres: Tere, isake, tahtsingi paar sõna rääkida!

Preester: Tere ka sulle, Issand õnnistagu! Lähemegi kohe kirikukantseleisse.

Andres: Ega mul muud, kui mõtlen kirikust ja kogudusest välja astuda. Mitu põhjust on, oleme ennegi ju mõnest asjast kõneldud. Aga nüüd on mul mõõt täis sellest sallimatust jauramisest, mida kirikud ajavad, mõned papid meil sealhulgas. Ju ma pahal ajal tuln, eks teil kõigil vist ole veel nutuvõru suu ääres, et niinimetatud süvariik teie abielureferendumi tuksi keeras.

Preester: Pea nüüd vähe kinni! Esiteks, mina ei tea mingist süvariigist. Meie riik on igatahes sügavam mingist maisest riigist, olgu see kui „süva” tahes. Ja kui mõnel usklikul ongi kahju, et rahvale selles nimetatud asjas sõna ei antud, siis lepitakse sellega ja pannakse lootus Jumala, mitte vürstide ega muude inimlaste peale, nagu Taavet ütleb.

Andres: Jutt või asi, kõik te ajate selle N. erakonna asja!

Preester: Ei meie kirik ega minu arust ka teised kirikud meil aja ühegi erakonna või muu poliitilise liikumise või rühma asja. Kuid selle ja muude sarnaste teemade kohta: need ületavad parteipoliitilise tasandi, puudutavad inimese ja ühiskonna sügavaid külgi. Ja oleks vale, kui kristlased selle kohta midagi ei arvaks.

Andres: On nagu on, aga kirik on selles – ja paljus muus – ajast maas. Maailm liigub edasi, lõputult ei saa progressi eitada.

Preester: Paljudes asjades peab ajaga sammu pidama ja seda ka saab teha. Aga liiga lihtne on öelda, et kõik, mis kellelegi tundub progressina, on üksnes hea. Edasimineki, jah, aga mis mõttes, kuhu ja kui kaugele? Mäletan, kuidas noorena sõitsime mingi seltskonnaga autoga ringi. Oli ilus tee, aina ilusamaks läks. Kas oli ühes kohas mingi poolnähtamatu keelumärk ka või ei olnud, seda enam meeles pole. Igatahes kuskil metsa vahel sõitsime ja äkki sai juht auto pidurite kriginal viimasel hetkel pidama: ees oli kõrge pankrannik, kust oleksime mitu meetrit alla kukkunud. Nii et olime edasi minemas, kõik oli tore, kuni tee enam edasi ei viinud, ja poleks me pidama saanud, oleksime ilmselt kõik hukkunud või vigaseks jäänud. Ma arvan, et ka tsivilisatsioon võib teha edusamme, saavutada demokraatliku heaoluühiskonna, aga mõne põhimõtte, nagu „võrdsus” ülearendamine võib viia ka allakäigule.

Andres: Neid asju, milles kirik süüdi on, leidub ikka õige mitu: naiste allasurumine, orjapidamise heakskiitmine, rassism, vaimupimedus ja muu. Kas sa ei mõõna, et kõiges selles on ühtpidi arenguruumi, teistpidi aga ongi kirik viimasel ajal oma põhimõtteid muutnud? Miks siis mitte ka samasooliste kooselu või abielu suhtes?

Preester: Siin on sul asjad pehmelt öelda väheke segamini. Tõsi, kirikutegelased on aegade jooksul aktsepteerinud igasuguseid nähtusi, mis pole evangeeliumi ega pärimuse tuumaga kooskõlas, ja eks seda tule ette praegugi. Kõike seda ei tohi õigustada. Kuid iseenesest on just ristiusk see, mis tunnistas naised ja mehed olemuselt võrdses – isegi kui seda ei suudetud kuigivõrd ellu viia. Orjapidamist nimetasid paljud kirikuisad inimloomuse kõrge kutsumise vastaseks. Rassism on vanemas kristlikus traditsioonis pea tundmatu, kui nüüd mõni näide välja jätta, et näiteks kujutati kura-deid etiooplastena. Kirik on pikka aega olnud ka hariduse kõige suurem hoidja ja jagaja. Peab tunnistama, et nii mõneski asjas on õigeusu alad n-ö maha jäänud, kuid see ei puuduta ainuüksi neid ja sel on oma ajaloolised põhjused. Samas ei ole kirik ühegi kultuuri või piirkonna ori, ta ületab kõiki, ta on kogumaapealne.

Aga on üks huvitav seik: mitte kuskil kristluses ei leia me enne 20. aastasada arusaama, et samasooliste kooselu oleks heakskiidetav. Ehk leidub mõni üksik erand, aga mitte ainult ortodoksi, vaid ka katoliku ja protestandi kirikud on alati olnud sellisel seisukohal. Kui hiljaaegu mõned protestandid – kaugeltki mitte kõik – on seda arusaamist muutnud, siis ilmaliku ühiskonna sabas sörkides, mitte kristliku usuõpetuse seest võrsunud valgustuse tõttu. See kõik sunnib valvsusele; nagu igas asjas, on õigeusk ikka see, mis ei torma uisapäisa asju muutma, vaid püsib apostlitelt päritud õpetuses ja praktikas.

Andres: Noh, seksi valdkonnas on kirik igal juhul väga maha jäänud. Kõik elavad nangunii vabalt koos, abielud ei püsi, mis siin nüüd neid homosid ja ka teisi ahistada?

Preester: Aga kes ütles, et see kõik on hea, olgu meie igavese saatuse või isegi ajaliku elu seisukohalt? Kui ka selline olukord on, siis õpetame ja juhatame ikkagi õiges suunas, truu abielu suunas, mille Jumal on õnnistanud. Tark taktitunne ja arusaamine inimesest, kes osalt ümbruskonna surve, osalt nõrkusest või rumalusest Issanda antud korrast kinni ei pea, ei tähenda leppimist, heakskiitmist. Keegi pole öelnud, et võib vabalt teha, mida iganes, peaasi, et teisest soost inimesega. Ja kui minevikus on olnud ehk neis asjus liigset karmust, siis ei muuda see kuidagi kiriku moraaliõpetust ennast. Olgu hoorus ükskõik mis kujul, on see Jumala tahte vastane. Püha-kiri ega püha pärimus pole ka 21. sajandil neis asjus muutunud.

Andres: Äkki võiks siiski ajaga kaasas käia, nagu mitmed teoloogid teistest kirikutest, kes seletavad ka need kirjakohad ilusti ära. Lõpuks on ju piibel, pärimusest rääkimata, vaid inimeste kirjutatud.

Preester: Siinkohal sõandan mitte nõustuda. Piibel on Jumala sõna, püha pärimus selle edasikandumine kiriku elus. Muidugi toimib kumbki inimese kaudu. Pühakiri pole, tõsi küll, pelgalt ülevalt dikteeritud, sõna-sõnalt sisendatud. Selles on kohal Jumala ilmutus inimlikus keeles ja inimlikul moel väljendatuna, ent ikkagi Jumala sõna, mitte vaid inimese oma. Õigemini, nii nagu meie Issand Jeesus Kristus on Jumal ja inimene, nii on jumalinimlik ka piibel ja pärimus. Nendes kui tervikus sisaldub Jumala sõnum inimestele.

Kui nüüd keegi hakkab seda lahkama ja püüab kõige inimliku ilmutusest välja lõigata, siis enamjaolt läheb ta omadega rappa, heidab kõrvale hulka jumalikku, hoiab alles aga hulka inimlikku, isegi ehk teisejärgulist. Õigemini ei saagi seda teha, neid kaht poolt pole võimalik kuidagi lahutada.

Muidugi, eriti Vanas Testamendis on omajagu sellist, mis meile enam sõna-sõnalt ei kehti. On oma kindel järjekord: Uus Testament tõlgendab, avab, seletab Vana; püha pärimus kumbagi, jäädes aga truuks ükskord antud ilmutusele.

Andres: No heakene küll, mõnes asjas, aga see sugutihte keeld samasooliste vahel on küll üks iganenud käsk.

Preester: Vaata, apostlite kogu ütles, et muud iket paganatest ehk siis mittejuutidest kristlastele ei panda, kui „hoiduda ebajumalate ohvriliha, vere ja lämbunu söömisest ning pilastusest” (Ap 15:29). See pilastus ehk hoorus sisaldab kõike, mis muiste oli selles vallas keelatud, sh omasooiharaid vahekordi. Püha Paulus räägib sellest kui Jumalast taganemise ühest selgemast näitest roomlaste kirja 1.

peatükis, ja kinnitab keeldu mitmes muus kohas, nagu kirjas korintlastele ja Timoteusele (1 Kr 6:9, 1Tm 1:10).

Püha pärimus algusest peale kordab ja jätkab sama. Samasooliste ühtimist peetakse abielurikkumisega võrreldavaks patuks, kaanonid näevad ette kolmkümmend aastat armulauakeeldu.

Andres: Jah, aga kas nii peab piiblit lugema? Kas me nõnda ei otsi sealt mitmesuguseid käskke, aga unustame seejuures ära kõige tähtsama, armastuse? Kas me mitte ei ahvi järgi õpetaja lonkamist, selle asemel et temalt midagi sisulist õppida?

Preester: Muidugi pole Kristuse tuleku valguses piibel pelgalt seadusraamat. Kuid ometi võime sealt välja lugeda ka konkreetseid käskke. Nagu öeldud, on ta jumalinimlik raamat ja me ei saa teda uurida ainuüksi inimliku, langenud maailma tarkusega. Kui ikka mingi asi on Moosese seaduses selgelt keelatud, kui apostlid on seda kinnitanud, kui kirik on seda keeldu alal hoidnud, siis ei saa me muud arvata, kui et selline keeld on vajalik, et see on Jumala tahe ja mõeldud kõikideks aegadeks, rääkigu siis selle maailma targad meile mida tahes.

Armastus on muidugi kõige suurem asi. Kuid armastus paistab välja sellest, et Jumal võtab vastu eksinud inimese, kui see kahetseb, mõistab ta õigeks ja laseb tal oma armuväest osa saada. See ei tähenda, et iga patt, mida mingil ajastul enam patuks ei peeta, on seega heaks tunnustatud või et mittekahetsev patune pääseb. Jumala arm pole midagi odavat; Jumal tahab inimese uuenemist, ümbersündi, mitte et inimene pattudesse püsima jääks ja nende üle veel uhkegi oleks.

Nii et pühakirjast võime õppida mitte ainult uut lähenemist patusele, vaid ka seda, mis on patt ja kuidas see avaldub. Lõppude lõpuks, kui pattu enam patuks ei peetaks, mille taustal Jumala halastus siis välja paistaks? See käib kõige kohta, mida Issand on keelanud, mitte üksnes seksuaalsete (Järgneb lk 12)

PAASA Пасха

Kristuse ülestõusmine

Meie Issanda Jeesus Kristuse ülestõusmine on kõige olulisem püha. See on õigeusu kristluse usu alustala. Me valmistume paasaks palve, paastu, heategude, patukahetsuse ning andeksandmise abil. Jeesus tõusis surnuist üles, Ta võitis surma ja patu. Sellepärast me ei pea surma kartma, sest meile saab osaks igavene elu. Jeesus hävitas surma jõu ja annab elu ja armastust kõigile neile, kes Temasse usuvad. Paasa on püha, mida me ootame terve aasta. Kirikukellad helisevad, sest me kõik rõõmustame. Jeesus tõusis surnuist üles ning seetõttu tõuseme me kõik üles.

1. Me läheme südaööl kirikusse. Kirik on hämar. Altaris hakkavad vaimulikud laulma: „Sinu ülestõusmisest, Lunastaja Kristus, laulavad inglid taevas...”. Kolmandat korda seda lauldes teevad nad altariuksed lahti ja me kõik läheme ristikäigule ümber kiriku, korrates sedasama laulu.
2. Rongkäik ümber pühakojas kujutab naisi, kes läksid Jeesuse haua juurde koos healõhnalise salviga. Kuid Jeesust ei olnud hauas; ingel ütles neile, et Ta on üles tõusnud.
3. Me saame nüüd laulda oma kõige rõõmsamat laulu: „Kristus on surnuist üles tõusnud, surmaga surma maha tallanud ja neile, kes hauas olid, elu kinkinud”. Kõik pöörduvad kirikusse tagasi, et osa saada jumalikust liturgiast.
4. Liturgial loetakse eri keeltes Johannese evangeeliumi algust. Sellega tahetakse öelda, et kõik rahvad peavad kuulma kuulutust Jeesusest Kristusest.

Воскресение Христа

Воскресение Господа нашего Иисуса Христа является самым важным праздником, – краеугольным камнем православия. Мы готовимся к Пасхе через молитву, пост, добрые дела, покаяние и прощение. Иисус воскрес из мертвых, победил смерть и грех. И мы не должны бояться смерти, потому что нас ждет жизнь вечная. Иисус уничтожил силу смерти и дарует жизнь и любовь всем, кто верит в Него. Пасха – это праздник, которого мы ждали весь год. Церковные колокола звонят, потому что все мы радуемся. Иисус воскрес из мертвых, поэтому и все мы воскреснем.

1. Мы идем в церковь в полночь. В церкви сумеречно. Церковнослужители начинают петь у алтаря: «Воскресение Твое, Христе Спасе, Ангели поют на небесех...». Пропев эту стихиру трижды, они открывают двери алтаря, после чего все мы с пением той же стихиры обходим церковь.
2. Шествие вокруг храма изображает женщин, которые подошли к гробнице Иисуса с ароматным миром. Но Иисуса не было в могиле; ангел сказал им, что Иисус воскрес.
3. Теперь мы можем начать петь самую радостную песню: «Христос воскрес из мертвых, смертию смерть поправ и сущим во гробех живот даровав!». Все возвращаются в церковь, чтобы принять участие в Божественной литургии.
4. Во время литургии начало Евангелия от Иоанна читают на разных языках. Этим хотят сказать, что все народы должны услышать весть об Иисусе Христе.

PAASA, Kristuse ülestõusmise teenistus püha Siimeoni ja naisprohvet Hanna katedraalkirikus Tallinnas 24. märtsil 2000. a.

Kristuse ülestõusmine

Ja kui hingamispäev oli möödas, ostsid Maarja Magdaleena ja Jaakobuse ema Maarja ja Salome lõhnarohte, et tulla Jeesust võidma ... Ja nad ütlesid üksteisele: „Kes küll veeretab meil kivi hauakambri ukse eest ära?” Ja üles vaadates nägid nad, et kivi oli ära veeretatud. Aga see oli väga suur. Ja hauakambris minnes nad nägid paremal pool istumas noorukit, rietatud pikka valgesse kuube ... Aga nooruk ütles neile: „Ärge kartke! Te otsite ristilöödud Jeesust, Naatsaretlast. Ta on üles äratatud, teda ei ole siin. Näe, siin on paik, kuhu ta pandi! ... Mk 16:1-8.

Воскресение Христа

По прошествии субботы Мария Магдалина, и Мария, мать Иакова, и Саломия купили ароматы, чтобы идти помазать Его. И в первый день недели, очень рано, при восходе солнца, приходят к гробнице и говорят между собой: «Кто отвалит нам камень от двери гробницы?» И, взглянув, видят, что камень отвален, а он был весьма велик. И, войдя в гробницу, увидели юношу, сидящего на правой стороне, облеченного в белую одежду, и ужаснулись. Он же говорит им: «Не ужасайтесь. Вы ищете Иисуса Назарянина, распятого; Он воскрес, Его нет здесь. Вот место, где Он был положен... (От Марка 16:1-8)

Paastumine

Me paastume selleks, et Jumalale lähemal olla. Kui me paastume ja palvetame, siis meie vaim on puhtam ja me saame Jumalaga rääkida. Paastu ja palvega puhastame ja valgustame oma hinge. Ohverdades oma ainsa Poja meie eest, näitas Jumal meile, kuidas saame talle ohvreid tuua. Paastudes õpime, kuidas ületada oma halbu käitumisviise, sest kui me ütleme ei asjadele, mida me armastame, siis seda lihtsam on meil öelda ei asjadele, mis ei ole meile head ja mida me ei peaks tegema. Paastudes ja palvetades saame paremateks inimesteks.

Mis on paast?

Paast on see, kui me hoidume teatud toiduainetest ning palvetame vastavalt oma preestrilt saadud juhistele.

Miks me paastume?

Me paastume selleks, et puhastada ning valgustada oma keha ja vaimu palvete abiga.

Millal me paastume?

Me paastume kolmapäeviti ja reedeti ning teatud aegadel aastas, näiteks enne paasat ja enne jõule.

Paastumine piiblis

Piiblis on palju näiteid paastumisest, näiteks Moosese paastumine, apostlite ning eelkõige Jeesuse paastumine.

Jeesuse paastumine

Piiblist loeme, et Jeesus paastus kõrbes nelikümmend päeva. Ta näitab meile, et me suudame ületada kõik halva läbi paastu ja palve.

Paastumisest piiblis

Kui te aga paastute, siis ärge olge kurvanäolised nagu silmakirjatsejad, sest nemad teevad oma palge näotuks, et näidata inimestele oma paastumist. Tõesti, ma ütlen teile, neil on oma palk käes! Aga sina, kui sa oled paastumas, siis võia oma pead ja pese oma nägu, et su paastumine ei oleks näha inimestele, vaid su Isale, kes on varjatud, ja sinu Isa, kes näeb varjatutki, tasub sulle!

Mt 6:16-18

Пост

Мы постимся, чтобы быть ближе к Богу. Когда мы постимся и молимся, наш дух становится чище, и мы можем разговаривать с Богом. Постом и молитвой мы очищаем и просвещаем наши души. Принеся в жертву Своего единственного Сына ради нас, Бог показал нам, как мы можем приносить жертвы Ему. Постясь, мы учимся превозмогать свое плохое поведение, потому что, когда мы говорим «нет» тому, что любим, нам легче сказать «нет» тому, что вредно для нас, чего мы не должны делать. Постясь и молясь, мы становимся лучше.

Что такое пост?

Пост – это воздержание от определенной пищи и молитвы в соответствии с указаниями, полученными от священника.

Почему мы постимся?

Мы постимся для того, чтобы с помощью молитв очистить и просветить свое тело и разум.

Когда мы постимся?

Мы постимся по средам и пятницам, а также в определенное время года, например, перед Пасхой и Рождеством.

Пост в Библии

В Библии есть множество примеров соблюдения поста, таких как соблюдение поста Моисеем, апостолами и особенно Иисусом.

Пост Иисуса

Мы читаем в Библии, что Иисус постился в пустыне сорок дней. Этот пример показывает нам, что мы можем победить зло постом и молитвой.

Пост в Библии

Также, когда поститесь, не будьте унылы, как лицемеры, ибо они принимают на себя мрачные лица, чтобы показаться людям постящимися. Истинно говорю вам, что они уже получают награду свою. А ты, когда постишься, помажь голову твою и умой лицо твоё, чтобы явиться постящимся не пред людьми, но пред Отцом твоим, Который втайне; и Отец твой, видящий тайное, воздаст тебе явно! От Матфея 6:16-18

eksimuste kohta. Anna andeks, aga meie, vaimulikud, ei saa teisiti õpetada ega juhata, muidu oleksime nagu see puuduv või nähtamatu keelumärk, mis ei hoiata inimesi hukkasaamise eest.

Andres: Olgu, aga miks me peame seda arusaama kogu ühiskonnale peale suruma? Kristlasi on ju vaid umbes kolmandik Eesti elanikest ja kirik on meil riigist lahutatud.

Preester: Kuidas keegi seda sinu arust ühiskonnale peale surub? See pole meil võimalikki! Aga kristlased on osa ühiskonnast, meil on lubatud soovitada, juhatada ja hoiatada, ja me peame seda tegema, kui vaja, ka oma sisemise kutsumise kohaselt.

Kirik ei ole meil muuseas riigist lahutatud; selline säte oli Nõukogude ajal. Meil pole riigikirikut, riigiusku, aga ristirahvas on siiski osa meie rahvast. Me võime üldisest aruteludest osa võtta, muretseda suuna eest, mille kogu ühiskond võtab. Meie põhiseaduses on ka kirjas, et valitseb südametunnistuse-, usu- ja mõttevabadus.

Sellelt pinnalt arutlemegi; meie riigil pole mingit kindlat ideoloogiat, kuskil ei ole kehtestatud, et riigielu aluseks on näiteks vaid ilmalik või vasakpoolne maailmavaade. Meie kohus on oma rahvale ikka eetilisi aluspõhimõtteid meelde tuletada, sest need on iga ühiskonna püsimise eelduseks.

Andres: Kas siis ilmalikku eetikat polegi?

Preester: On ikka, on mitmeid ja väga erinevaid käsitusi. Kuid laiemas mõttes on kõlbluse aluspõhimõtted alati vaimsed. Ilma usuta pole ka moraali.

Andres: Mõtled, et „Kui Jumalat pole, on kõik lubatud”, nagu vist keegi Dostojevski tegelane ütles?

Preester: Ei, mitte eeskätt seda. See on vaid pindmine, algeline vaade. Peamine on muus. Kui kõik on juhuslik, ilma mõtte ja tähenduseta, siis kaotab tähenduse ka moraal. Kas on kõik looduse poolt määratud ja meil ei ole vaba tahet – sel juhul pole mingil moraalil mõtet. Või kui siiski on mingi vabadus valida, siis mille põhjal? Kui millelgi pole mõtet, pole ka väärtusi, millele tugineda, olgu siis puhtalt utilitaarses, praktilises mõttes. Aga kui mõni ühiskond, rühm või üksikisik otsustab, et talle on kasulik miski muu, näiteks tapmist lubada, siis pole mingit alust sellele vastu vaielda. Millelgi pole ju tähendust, keegi pole maailma ja inimese oma loomuseadust pannud.

Andres: See on väga süd ametu vaade!

Preester: Ongi, aga ainus loogiline vaade, kui pole Jumalat või kasvõi mingit kõrgemat vaimset printsiipi. Muidugi võib

üks inimene valida heategevuse, eneseohverdamise. Aga teine, kes teadlikult kurja teeb, on sama hea – pole mõõdupuud, millega neid eristada. Kui, siis ainult ühine või isiklik kasu. Leiab keegi, et mingil heal eesmärgil võib paar miljonit inimest tappa, siis mida selle vastu kosta? Selliseid teooriaid ja nendest johtuvaid praktikaid nägime ju läinud sajandil küll ja küll.

Andres: Aga ühiskondliku eetika aluseks ei pea olema tingimata kristlik moraal.

Preester: Tõsi, tegelikult on igas tsivilisatsioonis olnud mingi vaimne põhimõte, millele maailmakord ja eetika põhinevad: maat, logos, dharma, tao... Paljalt materialistlikule alusele tõsiseltvõetavat moraali ei ehita. Aga mis puutub meie kultuuri, siis sel on kristlik põhi, isegi kui paljud enam seda usku ei tunnista. Sellest ei saa nii kergesti loobuda.

Andres: Võib olla, kuid samasooliste sugelu keelab ainult kristlus ja islam.

Preester: Tegelikult ikka paljud muud ka, näiteks India vanad usundid, hoolimata sellest, mida mõned väidavad. Kuid peamine on muu: olgu mingid suhted mingil määral sallitud või mitte, abielu peab suur osa rahvastest ja traditsioonidest ainult mehe ja naise vaheliseks, vaid harva võib üht või teist olla enam kui üks, ehk siis polügaamia. Nii on ka nn rahvaste konsensus ikkagi tavalise abielu poolel.

Andres: Noh, vanad rahvad on igasugu asju arvanud. Tänapäeva teaduslik konsensus on see, et homoseksuaalsus ja sarnased nähtused on täiesti normaalsed.

Preester: Ennegi on olnud mitmesuguseid teaduslikke konsensusi ja lõplikke järeldusi, mis on hiljem ümber lükatud või mingi teise nurga alt ära seletatud. Kuid põhiline on see, et teadus ei määra eetilisi põhimõtteid! Teadus on abinõu, äärmiselt võimas ja usaldusväärne viis maailma uurimiseks. Kuid esiteks pole ta kunagi valmis, teaduslik mõte muutub küllaltki kiiresti. Teiseks ütleb ta vaid seda, mis miski on, mitte aga seda, kuidas tuleb käituda või miks kõik lõppkokkuvõttes üldse olemas on. Kust tuleb norm, mille põhjal me normaalsust määrame?

Karta on ka, et selles vallas on tänapäeval määravaks ideoloogia, mitte teadustulemused. Kuid me kumbki pole nii suured asjatundjad, et siin midagi lõplikku öelda.

Veelkord, ilma loomuseaduseta ei ole muud alust sellisteks radikaalseteks moraalseteks ümberkorraldusteks kui mingi laiem ühiskondlik lepe. Kuidas seda kehtestada? Kui näiteks rahvahääletusega püütakse sellist otsust teha, siis see ei kõlba. Kelle lepe, kelle otsused siis lõpuks?

Andres: Igal juhul ei tee need homod, biid ja muud ju midagi halba!

Preester: Esiteks ei ole kõik halb koheselt märgatav. Ega's viinajoomine või suitsetaminegi kohe oma hukutavat mõju avalda.

Muide, mida paha teevad mitmiksuhtes olijad või õearmastajad? Miks on nemad igasugu kooseluseadustest, „sooneutraalsest abieludest” ja „abieluvõrdsusest” välja jäetud? Kõik need on tegelikult sügavalt diskrimineerivad seadused või eelnõud.

Andres: Ära nüüd pilka!

Preester: Ei pilka ma midagi. Kui juba võrdsus, siis olgu kõigile! Lihtsalt need rühmad on veel väiksemad ja nende häält on vähem kuulda. Aga võimalik, et tuleb veel aeg, kui neidki hakatakse „võrdsustama”. Inimeste arusaamad on väga muutlikud, sõltuvad moest ja kellegi osavast pagandast. Ja ega vanakurigi maga!

Kirik seevastu pakub midagi muud: püsivat, ehkki igal ajal veidi eri kuju võtvat õpetust inimesest, seejuures inimesest, kes pole loodud ainult langenud maailma jaoks, oma kirgede orjaks, vaid millekski kõrgemaks, „Jumala auks maa peal”, nagu keegi püha isa on öelnud.

Aga tuleme tagasi. Isegi kui samasooliste abielu või ametlik kooselu ei teegi midagi otsest kurja, kuid on Jumala tahte vastane, peab selle vastu seisma. Jumal pole midagi keelanud niisama, Tema tahe on alati inimese heaks nii siin- kui sealpoolsuses. Ka mõistus ja südametunnistus ütlevad, et lastel peaks olema õigus teada oma isa ja ema, kasvada isa ja emaga, kui see vähegi võimalik. Uus arusaam abielust kasvataks ka segadust meie inimeseks olemise küsimuses üldse. Jumal on loonud taeva ja maa ning palju muid erisugustest, ent kooskõlalistest pooltest koosnevaid paare, sealhulgas kaks sugu. Ka Jumala ja maailma vahetõke on piibli järgi nagu mehe ja naise oma: Jahve ja Iisrael, Kristus ja Kogudus... Kui võrdsustame igasugu abielutüübid, kaotame midagi oma maailmatajus ja jumalatunnetuses. See aga on juba midagi väga tõsist, mis mõjutab meie elu nii siin kui ka tulevas ilmas.

Andres: Kas see siis tähendab, et peaksi-me homosid ja teisi vihkama?

Preester: Kes räägib vihkamisest? Vastupidi, justnimelt armastus nõuab, et ütleme haigele, et ta on haige, sõltlasele, et ta on mingi aine või eluviisi ori, ohus olijale, mis teda ähvardab. Siin on väga tähtis vahet teha: kas peame sallima (üleüldse on sallivuse asemele astunud nõue tunnustada, pidada vaat' et muudest paremaks, aga see selleks) või isegi armastama homosid (ja

teisi) kui *homosid*. Või peame neid armastama kui inimesi, Jumala kujud loodud? Ei saa ega tohi armastada pattu, kõlvatuid eluviise, haigust, sõltuvust vms. Kuid alati tuleb nende taga näha inimest, mitte ainult pattu, hälvet, sõltuvust. Kuidas igal juhutimil täpselt käituda, mida öelda, see on juba arukuse ja taktitunde küsimus. Loomulikult ei tohi kellegagi olla järsk, kasutada solvavaid sõnu (ebanormaalne, pervers vms). Aga niipalju, kui keegi mõistab ja suudab, peab püüdma vendi juhatada.

Andres: Kuhu sa juhatad, nad on ju selliseks sündinud?

Preester: Meie kõigi kohta käib Taaveti sõna, et „patust olen ma sigitatud ja ülekohustus on mu ema mind ilmale toonud”. Kuid Kristuses on võimalik uueneda, muutuda, andeks saada. Andeksandmine ei ole patu heakskiitmine.

Muuseas, ega kellegi „sättumus” ole isenesest tema süü, vaid teod, eluviis. Inimene tuleb vastu võtta, aga tema pahed ja puudused anda kahetsusele õhutades Jumala armu ja tarkuse hoolde. See on raske, see ei teostu pea kunagi täielikult siin maa peal. Aga inimene saab sellega algust teha, muutumine on võimalik, kui tihti me ka ei langeks. Mis iganes kellegi pahe või puudus ka poleks, on sel ikka vaid üks põhjus: inimese langenud olek, Jumalast kaugene mine, kirgede valitsemine. Ja ka arstirohi on üks: Jumala juurde tagasi pöördumine, meeleparandus ja Tema parandava väe palumine. Nõnda tegid kadunud poeg, Maarja Magdaleena, Egiptuse Maarja ja lugematud muud pühakud.

Hea on ka meeles pidada, et igaüks, sealhulgas sellise kalduvusega inimene, mis meil jutuks on, ei uuene silmapilkselt, vaid nõnda, nagu see võimalik. Esmatähtis ei ole see, et keegi aeg-ajalt langeb, vaid see, et ollakse õigel teel. Täiuslikke inimesi meie seas pole, ikka igaühel oma vead ja nõrkused. Kuid selleks, et jõuda sisemise rahu ja valguseni Kristuses, on kõigepealt vaja alustada pöördumise, patukahetsuse, meeleparandusega.

Vaata äkki sinagi esmalt iseenda sisse, ehk on seal muud põhjused, mis sind ahvatlevad kirikust lahkuma. Aga seda ära muidugi tee, hoia ikka see vaimne nabanöör terve; siis on võimalik alati tagasi pöörduda. Ja anna mulle andeks: mis ma rääkisin, need on minu mõtted selle järgi, nagu olen meie usu alustest aru saanud. Isegi kui sa kõigegega nõus pole, ära katkesta osadust Kristuse ihuga!

Andres: Tõesti, isake, vist jah, eks ma veel pea aru. Kõigest ma nii aru ei saa nagu sina, aga järelemõtlemist siin on. Ole terve!

Фото: Геннадий Брунов 2019

Конец одной – начало другой эпохи

медицине, покорении космоса и т.д., все чаще считает себя «всемогушим и всеведущим богом». Covid-19 ускорил гуманитарный кризис и показал нам, что глобализация является не только теоретической, но и главной особенностью нашей эпохи, и ее последствия наносят ущерб здоровью людей, а также животным, растениям, – словом, всей планете.

Но в то же время большой парадокс кроется в том, что последствия пандемии являются не только негативными. Covid-19 управляет кризисом, причиной которого он же и является. Наша вера была подвергнута испытанию не в плане содержания вероучения, а в том, что придает нашей вере целостность, т.е. в плане надежды и доверия. Отныне мы не должны считать, что не можем что-то предпринять. «Падать и подниматься, вновь падать и вновь подниматься» – такой образ мышления сильнее, чем наши неудачи и моральные заблуждения – этому учит нас Великий пост, который мы сейчас соблюдаем. Философия и наука учат нас, что уметь жить – значит также уметь потерпеть неудачу. Падения дают нам возможность найти новые связи и почувствовать себя менее одинокими в своих заблуждениях. Отцы-пустынники говорят, что те, кто действительно узрел свои грехи, сильнее тех, кто воскрешает мертвых.

Вот почему, даже если мы оставим на заднем плане «подвиг добрый», о котором говорит апостол Павел (2 Тимофею 4:7), мы будем все дальше отдаляться от Бога. Подведем итог очевидному: человек 21 века при отсутствии чувства меры потерял (зачастую не зная и не желая того) истинный смысл своей жизни, истинную природу, которой является Христос. Главным образом, из-за использования как других людей, так и вещей, он все делает искусственным, так как своим поведением противостоит как божественным, так и естественным законам морали.

Я говорю все это без негодования, ненависти и без желания кого-то критиковать, но с твердой уверенностью, поскольку всю свою жизнь я верил, и сутью моей преданности является убеждение в том, что Церковь Христа есть единственный духовный организм, способный дать утешение всему человечеству. Церковь Христа – единственная, способная ответить на все вопросы, связанные с бытием, поскольку является спасательным кру-

гом как для человека, так и для всего мира. Святой Иоанн Златоуст описал Церковь в виде корабля, плывущего по морю жизни и сталкивающегося на своем пути со всевозможными испытаниями: ветра и яростные шторма швыряют его по своей прихоти, но корабль этот непотопляем.

Более того, в обществе, пораженном безразличием и даже враждебностью к сверхъестественному и вере, в обществе, в котором правит гнев, перерастающий в насилие, а также усталость и отчаяние, поскольку не видно конца этой пандемии, церковь должна быть очень внимательной, быть светом в пути, компасом во время штормовых ветров, несущих общество ко злу. Поэтому для нас, как христиан, быть в этом мире и «строить Церковь мира сего» представляет большой вызов, исходящий из данного Богом обещания, которое нашим современникам трудно принять и услышать: «Я с вами во все дни до скончания века» (От Матфея, 28:20). Будьте смелыми, не опускайте руки, идите дальше, потому что «с нами Бог», как мы провозглашаем на Великой вечерне.

Я употребил слово «вызов». На самом деле здесь кроются даже два вызова.

Первый вызов касается призвания; после того, как пандемия будет побеждена, следует реорганизовать или вернуть к жизни приходы по образу братских общин, безусловно привлекающих всех, предоставляющих место, где каждый может найти отдохновение для души и посетовать на свои несчастья, где все смогут с радостью и без риска осуждения выразить свои таланты и суть. Именно так христиане смогут «создать Церковь», т.е. при условии, что сами станут ее краеугольным камнем.

Второй вызов касается нашего ближайшего будущего и требует от нас полного внимания.

Пришла весна; вскоре придет и лето, благоприятствующее беззаботному и хорошему настроению. Но коронавирус все еще здесь и осложняет наши связи и наши отношения с нашими ближними. «Наша жизнь уже не та, что была», – пишет редактор Натали Леенхардт во французском журнале «Réforme» от 3 марта этого года. «Ходить в маске, разговаривать с продавца-

ми через кусок ткани, улыбаться взглядом – все это так странно, не говоря уже о маленьких детях, которых держат на отдалении друг от друга. Даже маленькие дети уже говорят о заражении или смерти людей. Эта пандемия может навсегда поставить наше общество с ног на голову; она также сильно повлияла на наше чувство безопасности, – даже больше, чем мы можем вообразить. Нам нужно время, чтобы восстановить доверие друг к другу».

Слава Богу, в Эстонии наши храмы могут быть открыты ежедневно, но, к сожалению, из-за вируса они должны быть закрыты во время литургии, в которой может участвовать лишь ограниченное количество прихожан. Мы приглашаем всех по возможности участвовать вместе с членами семей в наших священных литургиях посредством видеотрансляции. Таким образом можно будет все видеть и слышать, но, к сожалению, это не позволит принять святое причастие. Такое положение дел далеко от идеала.

Наряду со всем этим невозможно проводить занятия в воскресной школе для детей и молодежи, также дружеские встречи за чашкой кофе, вечерние киносеансы в залах, детские лагеря, концерты и прочие мероприятия... Вопреки тому, чему мы хотим верить, вирус все еще не отступает и никуда не пропадает с теплыми лучами солнца.

Из-за этих ограничений Церковь оказывается в затруднительном положении; она словно проходит курс лечения от зависимости, оторванная от всех искушений и иллюзий власти, которые зачастую уводят ее в сторону от истинной миссии. Но в то же время церковь заново открывает для себя, что является лишь «службой, и все есть милость». На нас ложится большая, чем когда бы то ни было ранее, ответственность, причем как индивидуальная, так и коллективная. Ответственность быть единственным в своем роде свидетелем Евангелия Христа, которое могут понять и провозгласить те, кто этого по-настоящему желает, и кто в этом убежден.

Разве наши прихожане не страдают из-за того, что не могут увидеться? Разве не усложнено и не ограничено принятие святого причастия на литургии? Конечно, нам это не по душе. Но многовековая история Церкви показывает нам, что все это происходит не в первый и не в последний раз. Что же

Более чем вероятно, что эпоха, которая последует за текущим историческим периодом Covid-19, не будет похожа на свою предшественницу. Наше будущее, без всякого сомнения, будет не похоже на действительность, в которой мы живем. Трагедия, которую принесла в сферу здравоохранения пандемия коронавируса, и которую мы надеемся вскоре преодолеть, заставляет нас уже сейчас задуматься о том, в каком обществе и какой общественной жизнью мы хотим жить в будущем.

Мы также вынуждены волей-неволей тщательно пересмотреть социальные нормы нашего времени, являющиеся для нас в настоящее время моделью. Я очень боюсь, что мы являемся свидетелями как духовного и культурного, так и социального упадка, начавшегося несколько лет назад и усугубляющегося из-за последствий коронавируса.

Мне кажется, что очень сложно сказать, станет ли новая эпоха, которая наступит после того, как вирус будет обезврежен, лучше или хуже предыдущих. Однако на данный момент можно с уверенностью сказать, что ничто не является само собой разумеющимся, и ничто не дается легко.

Пересматривается все: все секреты и все прочее, что до сего времени было надежно скрыто: все наши знания и убеждения извлекаются на белый свет и подвергаются тщательному пересмотру. Один – столь мелкий и невидимый для глаза вирус незаметно и беззвучно вторгся в нашу жизнь и «поставил на место» человечество и все, что от него зависит. Глубочайшие убеждения человека, все его жизненно важные вопросы, будь то личные, семейные, общественные или профессиональные, переживают этот безусловный кризис. Все ставится под сомнение. Потому что современный человек, опьяненный своими большими успехами в науке,

касается нашего времени, то настанет день, когда мы сможем признать, что это духовное и церковное испытание является не потерей, а победой, удивительным и неожиданным подъемом, в результате которого родится прежде всего «Церковь вне церковных стен», поддерживаемая существующим прихо-

дом, что делает Церковь более сильной и открытой для всех. Но все это сбудется при том условии, что наши старшие члены будут достаточно смиренны, чтобы организовывать встречи с новыми прихожанами, на которых каждый мог бы ощутить себя неповторимым и почувствовать на себе заботу.

Таким образом мы признаем, что в эти дни пандемии вера в Бога, молитва, пост и покаяние являются чрезвычайно важными и незаменимыми средствами. Поскольку очевидно, что вера в Бога, молитва, пост и покаяние, благодаря их святости и присутствию Бога здесь, на земле, дают силы про-

тивостоять этой жестокой инфекции и всему худому, что несет коронавирус.

† Стефан,
Митрополит Таллиннский
и всея Эстонии

ПАСТЫРСКОЕ ПРИЗВАНИЕ БЫЛО У МЕНЯ ВРОЖДЕННЫМ

Интервью с митрополитом Стефаном на тему его жизненного пути

Часть 1. Детство

Вы родились 29 апреля 1940 года в Букаву, в то время – в Бельгийском Конго. Расскажите, пожалуйста, о своих родителях и о том, как случилось так, что Вы выросли на Черном континенте.

Начнем с моего отца. Он был сиротой. Родился отец в северной части Кипра, в деревне Ралин. К несчастью, его мать умерла, когда он был еще маленьким. Его отец женился повторно, но мачеха не хотела ухаживать за маленьким ребенком. Отец был младшим в семье. Сложившаяся ситуация была разрешена таким образом: моего отца отправили в Иерусалим к дяде, который был епископом. Дядя отца был известным человеком и занимал должность генерального секретаря греческого синода Иерусалима. Таким образом, с шестилетнего возраста отец рос в Иерусалиме у своего дяди. Там же он получил духовное образование, знания о вере; можно сказать, что он учился у жизни, умел петь литургию. Все это ему очень нравилось.

У отца были родственники на Кипре, которые занимались торговлей, и одна из семей решила расширить свою деятельность на Африку и начать бизнес в Бельгийском Конго, который сейчас является Демократической Республикой Конго. Поскольку отец был уже достаточно большим, – ему уже было лет 16-17, то было решено отправить его в Конго, чтобы помогать в магазине. Я не знаю точно, чем они торговали, но думаю, что это были товары первой необходимости и продукты, так как когда я родился, у моего отца был именно такой магазин. Так что мой отец занимался там торговлей и, поскольку семья деда моей матери, проживавшая на Кипре, знала родственников моего отца, то, как было принято в то время, эта семья сосватала отцу одну из своих

дочерей в жены. Моя мать в то время только что окончила среднюю школу и собиралась поступать в университет, но, поскольку в то время все дела решались между семьями, обе семьи договорились между собой, и отправили мою мать в Конго. До этого они вели переписку с отцом. Помнится, мне показывали фотографию отца, на обороте которой он признавался в любви к моей матери и писал, что ждет ее, а это значит, что отношения моих родителей начались с переписки, и лично молодые люди друг друга не знали. Мой отец, конечно, был очень тронут предложением семьи матери, и, поскольку его суженой следовало знать, какой он из себя, он послал ей свою фотографию, на обороте которой признался в любви. Таким образом моя мама уехала в Африку. Мои родители поженились в Кении, поскольку там нашлся православный священник, тогда как в Конго православных священников не было. После свадьбы молодые люди переехали в Конго, в Букаву. Так было положено начало моей семье, и через некоторое время родился я.

Каким было Ваше детство в Букаву?

Тогда это был небольшой конголезский городок, названный в честь Костермансвилля, бывшего бельгийского губернатора Костерманса, и только после обретения страной независимости городу возвратили его местное название. Город располагался на берегу озера Киву, на склоне горного массива Вирунга с несколькими вулканами. Букаву служил также связующим звеном с Руандой по реке Рузизи. Таким образом, мои мать и отец познакомились и поженились благодаря посредникам. У нас в семье было трое детей: я, моя сестра Жоржетт и мой брат Алекс, именно в таком порядке. Мы родились с разницей в два года. У нас было простое и счастливое детство, мы росли все вместе. В 1945 году мои родители захотели вернуться на Кипр (я был слишком мал, чтобы помнить, почему). Вторая мировая война закончилась. Хотя в Африке мы не были напрямую затронуты войной, ее влияние было ощутимым. Так или иначе, родители захотели вернуться на Кипр, по-видимому, особенно этого хотела семья моей матери, проживавшая на Кипре. Моя мама тоже скучала по

родине, и, таким образом, мы с мамой поехали на Кипр на год. Я даже учился там в школе. Меня приняли в греческую школу в Никосии. Отец с нами не поехал.

Вы помните что-нибудь из времени, предшествовавшему году, проведенному на Кипре?

Я не помню время до поездки на Кипр, но очень хорошо помню год на Кипре. Можно сказать, что самое раннее мое воспоминание относится к отъезду из Букаву. Авиасообщения в то время не было, но я помню, что, когда дети болели краснухой или ветрянкой, их сажали в самолет, который взлетал довольно высоко, после чего болезнь проходила. Очень смутно помню, что это были самолеты с пропеллерами и обтянутыми брезентом корпусами. Я, мои сестра и брат, – все мы болели ветрянкой. Нас посадили в самолет и самолет действительно взлетел очень высоко.

Кроме того, я хорошо помню нашу поездку из Букаву в Египет, так как мы должны были пересечь всю Африку, чтобы добраться до Александрии, откуда по морю отправиться на Кипр. Я отлично помню нашу поездку на поезде: мы отправились на поезде из Букаву до озера Виктория, где сели на большой колесный пароход, на котором по рекам дошли до Египта; затем добрались до Александрии и сели на корабль, но, как ни странно, я не помню поездки по Средиземному морю; с другой стороны, хорошо помню поездку на поезде и колесном пароходе. Я даже припоминаю один случай, произошедший во время этого плавания. На палубе парохода стояла большая клетка, длиной почти во всю палубу, и всех детей разместили в этой клетке, чтобы они могли безопасно играть, и чтобы никто из них не упал бы в воду. На самом деле это было ужасно: нас, словно птичек, посадили в эту огромную клетку. Мой брат был настоящим озорником. Однажды он нашел где-то пепельницу, бросил ее, и она упала прямо на голову какому-то англичанину. Помню, англичанин был лысым. Из-за этого вышла большая неприятность. К счастью, англичанин вошел в положение, и все закончилось хорошо. Из поездки в поезде помнится, что

мы были в купе, и маму предупредили, что в поезде могут быть воры, и следует быть очень внимательным. Мама очень боялась; мы все время провели в запертом купе и нам не разрешали никуда выходить. В конце концов, мы добрались до Кипра.

Об этом времени у меня осталось много воспоминаний. Вначале для меня наняли домашнего учителя, который обучал меня алфавиту, который я должен был хорошо знать, чтобы поступить в школу. Этого учителя я помню хорошо: это был приятный человек, всегда приезжавший к нам на велосипеде. Меня впечатлило то, что он ехал на велосипеде и его брючины были зажаты зажимами, чтобы не попасть в велосипедную цепь. Это произвело на меня глубокое впечатление: каждый раз, когда он приходил, я смотрел, остались ли у него эти зажимы в районе лодыжек. Позже, когда я уже был дьяконом и навещал друзей на Кипре, я снова встретился с ним. Это была очень трогательная встреча.

Еще помню своего деда по материнской линии. На Кипре мы жили в доме моего деда, и я впервые увидел наших кипрских родственников. Вероятно, мы проживали там временно, пока не наладили свою жизнь. Дедушка был очень религиозным, и воскресным утром во всех комнатах раздавался его зычный голос: «Вставайте, пора идти в церковь!» В церковь мы ходили всей семьей. У дедушки был небольшой магазин в старой части Никосии, в котором продавались всевозможные вещи. Я до сих пор помню церковь Святого Саввы в Никосии. Это была наша домашняя церковь. В настоящее время именно там проходит граница между турецкой и греческой сторонами Кипра. Мы ходили в эту церковь на литургию, и я помню, что на первой литургии, на которой я побывал, меня поразили длинные волосы священников. Во время службы я громко спросила маму, почему они спереди выглядят как мужчины, а сзади – как женщины. Из-за этого произошла большая неприятность, потому что стало ясно, что дедушка привел в церковь тех, кто никогда раньше в ней не был. Откуда они взялись? Во всяком случае, матери пришлось долго объясняться,

– возмущение было большим. И, пока все были заняты мной, моя сестра уехала на епископский престол. Это было уже слишком! Я отлично помню этот случай. Позже, когда я стал епископом, мне посчастливилось служить в этой церкви. Я получил на это разрешение от архиепископа Кипра и получил в помощники одного дьякона. Тогда я вновь увидел людей, которые знали мою мать, ее сверстников, которые принялись расспрашивать меня о ней. Эта встреча была очень теплой.

Еще одно кипрское воспоминание о том, как меня записали в школу. Я еще не дорос до того возраста, чтобы пойти школу, но все же было решено меня туда отправить. Поскольку я родился в апреле, это давало мне возможность пойти в школу в один или в другой год, поэтому было непросто решить, в какой именно. Так или иначе, меня привели в школу для прохождения собеседования, чтобы узнать, готов ли я пойти в первый класс. Собеседование проводил лично директор школы, и начал он с «один плюс один равняется...» Я не успел ответить, как директор уже задал новый вопрос: «два плюс пять равняется...», и так далее. Я сразу был сбит с толку и не знал, что отвечать. Директор хотел доказать, что к школе я еще не готов, но приведший меня в школу дедушка этим не впечатлился и сказал, что таким образом детям вопросы не задают. «Если Вы о чем-то спрашиваете ребенка, задавайте ему вопрос спокойно и дайте время на ответ. То, что Вы делаете, неправильно». Директору ничего не оставалось, как принять меня в школу. Так я стал школьником; только я не помню ничего из этого первого года в школе, кроме этого собеседования. Так прошел год, и мы вернулись в Африку. Такие у меня остались воспоминания о моей жизни на Кипре, что стало определенным периодом моей жизни.

Какой была в детстве Ваша жизнь дома? Как распределялись работы и занятия между членами семьи?

У нас было довольно большое домашнее хозяйство. В то время Букаву был разделен на район для черных и район для белых; наше домашнее хозяйство находилось в районе для черных, а магазин находился в доме, где мы жили. Мы свободно говорили на местном языке. За домом у нас также была мыловарня, где изготавливали мыло из пальмового масла. Там работали местные работники. В Африке было принято, чтобы в доме была чернокожая прислуга. У нас был повар – приятный мужчина, одна женщина, занимавшаяся детьми, и еще одна, помогавшая в магазине, потому что и домашнее хозяйство, и дом были

большими. Задачей матери было присматривать за магазином, а отец ездил в лесные деревни, чтобы скупать так пищевые продукты.

У отца была очень хорошая репутация. Провинция Киву, в которой находился Букаву, была африканской житницей, а поскольку здесь было много вулканов, почва была вулканическая и очень плодородная. В детстве я помню, что когда я взял в руку горсть земли, земля была очень темной и маслянистой, а когда я высыпал ее, кожа на ладони стала жирной. Так что земля была очень жирной и плодородной. Все, что высаживали – вырастало, и выращивали там всевозможные культуры. В 1940 году в регионе случился сильный голод, который длился более года. Люди умирали от голода. Мой отец, который бывал в лесных деревнях, знал, где добыть еду. Бельгийцы ничего особо не смыслили в этих вещах, но в их руках была власть. Реальная жизнь их не интересовала, они были просто чиновниками. Отец пошел к губернатору и сказал, что может спасти город, но ему нужны грузовики и солдаты для охраны, так как в лесу следовало остерегаться грабителей. Губернатор предоставил отцу такую возможность: отец получил грузовики и солдат, и через некоторое время вернулся в город с грузовиками, груженными продовольствием, чем спас жизни многим. Люди никогда этого не забывали. Когда я начал учиться в университете в Европе, ко мне прислали местную делегацию и сказали, что я должен вернуться, что не должен оставаться в Европе, потому что мой отец однажды спас их, и однажды спасу и я.

Все были очень привязаны к моему отцу. Когда я стал постарше, то во время школьных каникул ездил с отцом за товаром, и, когда его грузовик приезжал в деревню, это становилось праздником для всех. Уже за 20 километров до места назначения люди знали, что он едет. Это было просто невероятно. Отец также очень любил Африку.

Давайте вспомним время, когда Вы вернулись в Конго с Кипра. Вас отпустили в школу?

Да, конечно. Моя сестра ходила в школу монахинь, а мы с братом ходили в начальную школу братства маристов, а затем в начальную и основную школу иезуитов. Это было прекрасное время.

А как обстояли дела с языками? Вы говорили по-гречески дома и на Кипре, а затем пришло время учить французский язык?

С родителями я говорил по-гречески, с сестрой и братом – по-французски, а с

чернокожими – на суахили. Я говорил на трех языках. Французский язык стал главным с тех пор, как мы вернулись в Конго, – это было обусловлено школой. Школа, в которую я ходил, была школой для белых; первые чернокожие стали в ней учиться только в 1959 году. В школу ходили дети многих национальностей. Были бельгийцы и греки, а также англичане, поскольку в Букаву проживало много англичан. Особенно, конечно, во время Второй мировой войны. Были и фламандцы. Можно сказать, что это была космополитическая община, нас было понемногу от каждой национальности. В школе было французское и фламандское отделения. Я учился во французском отделении, но мы были должны учить еще и фламандский, и даже говорить на нем. До сих пор я могу на нем читать. У меня не было возможности говорить по-фламандски, но когда я читаю, я понимаю смысл.

Годы в основной школе были прекрасными; я мало что помню о начальной школе, разве что, одну учительницу – мадам Меню. Она была очень толстой. Нам это казалось столь смешным, потому что вообще то она была «мадемуазель Меню» (*т.е. тонкая, мелкая*). Она была очень хорошей женщиной, но это противоречие производило на меня огромное впечатление. Был еще один учитель, брат Ахилл – настоящий художник. Я помню их двоих.

Что Вы помните о своих одноклассниках? Много ли было среди них греков?

Нет, в то время в Букаву было всего три греческих семьи. Были они где-то еще, но не у нас. В школе, конечно, друзьями были бельгийцы, некоторых из них я помню до сих пор. Несколько лет назад в Брюсселе организовали встречу выпускников нашей школы, и тогда мне удалось встретиться с некоторыми из них. Но возраст у нас уже такой, что всякий раз через какое-то время читаешь объявление о смерти бывшего одноклассника. Школьные годы были временем, полным впечатлений. Обучение было на очень хорошем уровне. Я думаю, что отцы-иезуиты были по-настоящему хорошими учителями. Нас обучали бельгийские иезуиты. Мы занимались спортом. Я также много занимался спортом, особенно любил футбол, гимнастику и легкую атлетику. В беге на 90 метров я был лучшим в школе: бегал 90 метров за 10 секунд, что в переводе на 100 метров дало бы результат в 12 секунд, что в то время было на олимпийской уровне. Кроме того, я был очень быстрым и хорошим футболистом.

А какие предметы были для Вас любимыми?

Мне нравились все. Особенно силен я был в литературе. Языки, чистописание, литература, музыка, хоровое пение. Можно сказать, что в школьные годы у меня была разносторонняя жизнь. У нас были очень интересные учителя. Проведенные в Африке годы были прекрасным временем. Во время школьных каникул я ездил с отцом в лес, общался с чернокожими подростками и, пока мой отец занимался делами, я проводил с ними время. Благодаря этому общению я приобрел много опыта. Мы бегали по лесу, а позже, когда я стал командиром отряда скаутов, то был единственным белым, у кого были чернокожие скауты.

Сколько Вам было лет, когда Вы стали скаутом?

Я помню, как в школьные годы хотел заняться чем-нибудь, но мать была против, потому что у нее был брат, который утонул во время школьной экскурсии, и она постоянно боялась, что с нами случится какое-нибудь несчастье. Например, она не разрешала мне учиться плавать. В какой-то момент я почувствовал, что не могу больше так жить, что я должен найти какую-то форму самовыражения в обществе. Таким образом я присоединился к скаутам, когда мне было где-то шестнадцать. Меня сразу спросили, готов ли я стать командиром отряда и принимать в него детей полицейских. Я согласился. Так я стал командиром и все организовывал. На моем попечении было около пятидесяти подростков. Мы испытали на себе самые разные приключения, – и это было здорово. В конце концов и мама стала разрешать мне немного погулять вдали от дома. А так я очень много учился, много читал, для меня не было проблемой все время быть дома, – я никогда не чувствовал себя одиноким. Меня просто раздражало, что все мои друзья занимаются чем-то еще, и я чувствовал, что несправедливо, когда я этого лишен. Например, у моего брата такой проблемы не было, он был гораздо более независимым, а я был очень послушным.

Каждую субботу у нас проводились собрания скаутов, и я организовывал вместе с ними лагеря на природе. Папа давал нам бесплатную еду, и всякий раз, когда у нас были школьные каникулы, мы на неделю выезжали на природу. Это был отличный опыт. Но однажды это стало причиной большой неприятности. Я даже получил выговор от скаутского управления. Со мной в лагере был священник, который в какой-то момент захотел провести мессу. Я сказал: «Отец, у нас проблема: только десять из пятидесяти детей – христиане,

а остальные придерживаются других вероисповеданий, а мы должны принудить их участвовать в мессе». Меня это очень беспокоило. Священник ответил, что скаутское движение предназначено для католиков, и мы должны исходить из этого. Я возразил, что да, должны, но не можем никому навязывать свою веру. Поскольку я был командиром лагеря, то решил, что если будет месса, то на ней будут христиане, а остальные пусть найдут тихое место и помолятся в соответствии со своими религиозными обрядами. У нас в отряде было много анимистов. Священник, конечно, разозлился и написал на меня жалобу, в которой сообщил, что я не пускаю детей на его мессу. К несчастью, он к тому же упал и поранился, так что я остался без священника на четыре или пять дней, что для меня было неплохим вариантом, но затем мне объявили выговор за препятствование миссионерской работе. Я извинился, но возразил, что, по моему мнению, каждый должен иметь возможность молиться в соответствии со своими убеждениями. Если хотите, можете меня исключить, но я не изменю своей точки зрения и в будущем буду ей следовать, поскольку уважаю религиозные убеждения каждого. Я сказал им, что в лагере у меня нет проблем, что все мои скауты хорошо приняли мое решение и придерживались его, даже дети.

А теперь перейдем к религии. Правильно ли я понял, что в школьные годы Вы посещали католические мессы?

Да, отец считал, что я должен их посещать, но не хотел, чтобы я там причащался. Я мог петь в хоре, но не при-

чащаться. Этим он дал мне ясно понять, что не является религиозным фанатиком. Так что я пел в хоре, но на этом все и заканчивалось.

Вы как-то сказали, что православный священник приезжал в Букаву только раз в год. В таком случае опыт православия состоял только в домашних молитвах? В чем выразилось православие в Вашем детстве?

В нашем доме практиковалось православие. Я говорил, что мой отец получил подготовку в Иерусалиме. Я бы не сказал, что эта была обучением учителя закона Божьего, скорее, обучением православного христианина. Всякий раз во время великих праздников, а также по воскресеньям отец собирал нас вместе. У нас был молитвенник, мы пели церковные песни; дома у нас были алтарь и иконы. Отец научил меня всем основным песням. Он читал свободу превыше всего, — свободу человека. Я многое перенял из установок отца относительно уважения к каждому человеку и его свободе. В этом плане отец был очень щепетил. Он никогда не критиковал; сам был верующим и очень уважал веру других. Он научил меня многому. У меня возникла одна проблема под конец моего обучения в средней школе, когда я не мог принять самостоятельного решения. Я задавал отцу всевозможные вопросы, а отец не мог на них ответить. Его жизненный опыт был совершенно необычным. Можно сказать, что когда я смотрел на отца, то видел в нем живое воплощение Евангелия. Все, что он делал, соответствовало тому, чему учит Евангелие, особенно евангельские прит-

чи. Когда я прочитал притчи Христа и посмотрел на своего отца, это стало для меня необычным переживанием.

Мои школьные учителя поняли, что у меня есть духовное призвание, и я сам, перейдя в среднюю школу, начал это ощущать особенно сильно. Но у меня возникли вопросы. У нас в школе были уроки закона Божьего, и, когда я пришел домой после уроков, задал эти вопросы отцу. Он сказал мне: «Послушай, сынок, у нас дела обстоят так». Я спросил: «Но почему именно так?» — «Потому что так», — ответил отец. Но для меня этого было мало, у отцов-иезуитов находился ответ на каждый вопрос. Тогда я попросил их дать объяснения, и они просто поразили меня своими знаниями.

Сначала я испытывал огромный страх. Это призвание показалось мне неопределенным, всякие мысли проносились у меня в голове. Я и подумать не мог, что смогу стать священником. Я ночи не спал и потел от страха. Уже с пятилетнего возраста я почувствовал в себе это призвание. Я даже заключил договор с Богом, что, если Он даст мне дожить до шестидесяти лет, то я стану священником. Конечно, для пятилетнего ребенка шестидесять лет кажутся непостижимо длинным сроком. Это было невероятно. В любом случае, к окончанию гимназии это чувство стало очень сильным, поэтому я задавал свои вопросы и не получал ответа. Однако, хотя я не осмеливался даже думать о том, что могу стать священником, я все же спрашивал себя, каким образом я мог бы лучше всего служить людям. Я выбрал меди-

цину, хотя знал, что никогда не стану врачом. Призвание священника было для меня врожденным. В моем роду на Кипре было несколько архиепископов. Дядя отца был архимандритом. Можно сказать, что это было заложено у нас в ДНК. Призвание священника было очень сильным и осознал я его в очень раннем — в пятилетнем возрасте.

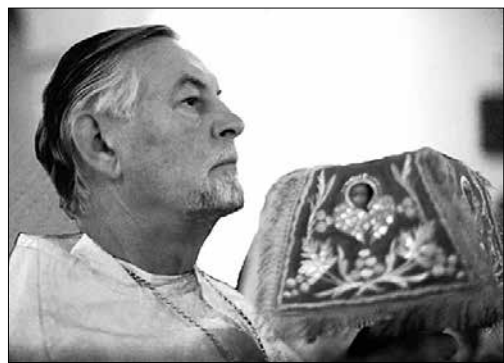
Разве тот, приезжавший раз в год православный священник, не мог дать какие-либо духовные наставления?

Он был очень простым человеком, и я не стал бы его ни о чем спрашивать. Я должен был сам найти ответы. Конечно, я задавал вопросы своему отцу. Но у него был ответ на каждый вопрос в человеческом, а не в интеллектуальном плане.

Какую роль в этом сыграла Ваша мать?

Моя мать по-настоящему поверила только после того, как я был рукоположен в дьяконы. Она была, так сказать, несколько скептически настроена. Думаю, это было обусловлено тем, что мой дедушка заходил слишком далеко во всем, по крайней мере, в том, что касается религии. Мать верила, но держала дистанцию. Отец же, напротив, был очень самобытным. На все мои вопросы, касавшиеся жизненных вещей, он очень хорошо отвечал. К тому же мне не нужно было задавать много вопросов, поскольку я видел, как он живет.

(Продолжение следует)

ВЕЛИКИЙ ПОСТ: ПУТЬ К ПАСХЕ

Александр Дмитриевич Шмеман

Когда человек готовится отправиться в путь, он должен знать цель своего путешествия. Так бывает и с Постом. Пост — это главным образом духовное путешествие, а цель его — Пасха, «Праздник из Праздников». Пост — приготовление к «совершению Пасхи, истинному откровению». Поэтому мы должны

начать с того, чтобы постараться понять связь Поста с Пасхой, так как эта связь открывает нам нечто очень существенное, нечто решающее во всей нашей христианской вере и жизни.

Надо ли объяснять, что Пасха — это гораздо больше, чем один из праздников, больше, чем ежегодное ознаменование и почитание прошлого события?

Каждый, кто испытал хотя бы раз в жизни эту единственную в мире радость пасхальной ночи, «ярче солнечного дня», понимает это. Но о чем эта радость? Почему мы можем петь во время пасхальной заутрени: «Ныне вся исполнишася (исполнилось) света, небо, и земля, и преисподняя»? В каком смысле мы «смерти празднуем умерщвление, адово разрушение, иного жития вечного начало»?.. На все эти вопросы один ответ: Новая Жизнь, которая почти две тысячи лет тому назад воссияла

из гроба, была дана всем верующим в Христа. Она была дана нам в день нашего крещения, когда, как говорит Апостол Павел, мы «погреблись с Христом крещением в смерть, дабы, как Христос воскрес из мертвых... так и нам ходить в обновленной жизни». Итак, на Пасху мы празднуем Воскресение Христово как что-то, что случилось и продолжает случаться с нами; потому что каждый из нас получил этот дар новой жизни, получил способность принять ее и жить ею. Дар этот радикально меняет наше отношение ко всему на свете, включая смерть. Он дает нам возможность радостно утверждать: «Смерти нет!» Но, конечно, здесь мы еще встречаем лицом к лицу смерть, и однажды она придет за нами. Но мы верим, что Своей собственной смертью Христос изменил самую сущность смерти, сделал ее переходом, пасхальным праздником, Пасхой — переходом в Царствие Божие, превращая величайшую из трагедий

в окончательную победу, «смертию смерть поправ» (растоптав, уничтожив Своей смертью смерть). Он сделал нас соучастниками Своего Воскресения. Вот почему в конце Пасхальной утрени мы говорим: «Христос воскрес, и жизнь царствует! Христос воскрес, и мертвых больше нет». Такова вера Церкви, подтвержденная и доказанная бесчисленным сонмом святых. И все же разве мы не видим ежедневно на собственном опыте, что мы очень редко действительно имеем эту веру, что мы постоянно теряем и изменяем той новой Жизни, которую мы получили, как дар, и что в сущности мы живем, как будто Христос не воскрес из мертвых, как будто это единственное по своему значению событие ничего не значило для нас? Все это из-за нашей слабости, благодаря невозможности для нас жить постоянно «верой, надеждой и любовью» на том уровне, на который Христос нас возвел, когда Он сказал: «Ищите пре-

жде всего Царствия Божия и правды Его» (Мф.6:33). Мы просто забываем все это, мы так заняты, так погружены в ежедневные заботы; и оттого, что мы забываем, мы ослабеваем. Из-за этой забывчивости, падений, греха наша жизнь становится опять «старой» – мелкой, темной, лишенной всякого смысла: бессмысленное путешествие к бессмысленному концу. Мы умудряемся даже забыть о смерти, и вот внезапно, среди нашей такой приятной жизни, она приходит: ужасная, неизбежная, бессмысленная. Иногда мы сознаем различные наши грехи и каемся в них, но мы не отдаемся той новой жизни, которую Христос открыл и даровал нам. Мы живем так, как будто Христос никогда не приходил. И это единственный настоящий грех, глубочайшая трагедия и грусть нашего номинального христианства.

Если мы это поймем и признаем, только тогда мы сможем понять, что такое Пасха и почему перед ней необходим Пост. Только тогда мы сможем понять, что все литургические традиции Церкви, весь цикл ее богослужений существует прежде всего для того, чтобы помочь нам вновь увидеть и вкусить эту Новую Жизнь, от которой мы легко отходим, изменяя ей, и, покаившись, вернуться к ней.

Как можно любить и желать получить то, чего мы не знаем? Как можем мы ставить выше всего на свете что-то, чего мы не знаем, радость, которую мы не вкусили? Одним словом: как мы можем

искать Царства, о котором мы не имеем понятия? Церковное богослужение с самого начала и до сих пор есть единственный вход в это Царство, приобщение к Новой Жизни. Церковь открывает нам через свою богослужебную жизнь то, «чего не видел глаз, не слышало ухо и не приходило на сердце человеку... что приготовил Бог любящим Его» (1Кор.2:9). Пасха есть самый Центр этой богослужебной жизни, ее сердце, ее вершина, солнце, проникающее всюду своими лучами. Каждый год открывается дверь в сияние Царства Христова, нам дается предвкушение вечной радости, ожидающей нас, славы и победы, невидимо уже наполняющих всю вселенную: «Смерти нет». Все церковное богослужение построено вокруг Пасхи: поэтому литургический годовой круг, последовательность праздников и постов становится путешествием, паломничеством к Пасхе, к концу, который в то же время есть и начало, концу всего старого, началу новой жизни, постоянный переход из мира в Царство, явившееся во Христе.

Однако старую жизнь, жизнь греха, мелочность не так-то легко побороть и изменить. Евангелие ожидает и требует от человека усилия, к которому в настоящем своем состоянии он совершенно не способен. Нас вызывают на бой с невидимым, зовут к цели, к новому образу жизни, которая выше наших возможностей. Даже Апостолы, когда слушали учение своего Наставника, в недоумении

спросили Его: «Как это возможно?». На самом деле, нелегко отказаться от мелкого идеала жизни, состоящего из ежедневных забот, изысканий средств для обеспеченного существования, удовольствий, всего, что так далеко от цели – совершенства: «Будьте совершенны, как совершен Отец ваш Небесный» (Мф.5:48). Мир всеми своими земными способами передачи говорит нам: будьте счастливы, живите беззаботно, идите широким путем. Христос в Евангелии говорит нам: идите узким путем, путем борьбы и страдания, потому что это единственный путь к настоящему счастью. Без помощи Церкви как можем мы решиться на этот страшный выбор, как можем мы раскаяться и вернуться к светлому и радостному обещанию, которое каждый год Церковь дает нам в день Пасхи? И вот для чего нужен Пост. Это – рука помощи, протянутая нам Церковью, школа покаяния, которая одна может приготовить нас к тому, чтобы встретить Пасху не только как разрешение есть, пить и отдыхать, но как действительный конец старого (ветхого) в нас, как вступление в новую жизнь.

В первые века христианства главной задачей Поста было приготовление «оглашенных», т. е. новообращенных христиан, к крещению, которое совершалось во время пасхальной литургии. Но даже когда Церковь редко крестит взрослых и самое учреждение «оглашенных» больше не существует, глав-

ное значение Поста остается тем же. Потому что, хотя мы и крещены, мы постоянно теряем и изменяем именно тому, что мы получили при крещении. Вот почему Пасха есть ежегодное возвращение к нашему собственному крещению, тогда как Пост готовит нас к этому возвращению, к постепенному и постоянному усилию, ведущему нас к Пасхе, к конечному переходу в новую жизнь во Христе. Мы увидим, что богослужения Великого Поста до сих пор сохраняют свою отличительную черту поучения, как бы приготовления к крещению; но это не археологические остатки прошлого, но что-то действительное и существенное для нас. Потому что Пост и Пасха являются каждый год для нас новым открытием и приобретением того, что было дано нам при нашем собственном умирании и воскресении во святом крещении.

Путешествие, паломничество! Однако, как только мы вступаем в «светлую печаль» Поста, мы видим – далеко, далеко впереди – конец пути. Этот конец пути, его цель – радость Пасхи, вход в сияние славы Царства Небесного. И то, что мы видим издалека, это предвкушение Пасхи, освещает «постную печаль», превращает ее в «духовную весну». Ночь может быть долга и темна, но во все время пути нам кажется, что таинственный и сияющий свет зари освещает горизонт. «Не лиши нас упования нашего (надежды нашей), Человеколюбче!»

РАЗМЫШЛЕНИЯ О ТЕРПЕНИИ

Проповедь на основе жития святителя Нектария

Архимандрит Плакида (Дезей)

Одной из самых замечательных черт характера святителя Нектария, безусловно, было терпение: терпение, позволявшее ему принимать все с благодарностью, никогда не отбрасывая смиренной любви ко всем, даже к тем, кто не желал ему добра. Даже возглавляя Ризарийскую богословскую семинарию в Афинах, он продолжал оставаться кротким со всеми, кому служил.

Это смирение определенным образом выражено в Нагорной проповеди: «Блаженны нищие духом, ибо их есть Цар-

ство Небесное. Блаженны вы, когда будут поносить вас и гнать, и всячески неправедно злословить за Меня. Радуйтесь и веселитесь, ибо велика ваша награда на небесах».

Эти слова, сказанные Господом, характеризуют духовную жизнь святителя Нектария, и поэтому он является для нас истинным примером, если мы хотим достичь глубокой связи с Богом, по-настоящему участвовать в молитве – литургической молитве святителя Нектария, которую он со всей полнотой установил в своем монастыре, а также в непрерывной молитве, – молитве, которая становится частью нашей жизни. Если мы хотим этого достичь, то самым главным для нас будет отказ от собственного «я» и всяческих страстей.

Одним из способов добиться этого является послушание, то есть не навязывание своих вкусов, воли и предпочтений другим, а, напротив, предоставление уступок другим, если только это не противоречит закону Божьему.

Это отречение от своих страстей, возможно, наиболее глубоко выражается в терпении ко всем испытаниям, в том, как мы переносим все, что направлено против нас, задевает или ранит нас, а также в нашем отношении к другим, – к тем, кто заставляет нас страдать своим поведением и отношением.

Перед лицом всех этих трудностей нас может захлестнуть гнев и мы можем запереть себя в собственном эгоизме, или напротив, практиковать терпение, – то терпение, которое по-настоящему проявляется в жизни Христа.

Это терпение коренится в благотворительности, любви к бедным, любви к лишенным любви, а также к тем, кто причиняет нам страдания, – к нашим врагам. Наши враги – это сильное слово, но оно выражает все, что заставляет нас так или иначе страдать и порождает в нас негодование.

Но это терпение есть не просто человеческая добродетель, а великий дар

Святого Духа; дар, в котором никогда не отказывают, если мы молим о нем и принимаем его в нашем сердце. Это дар Святого Духа, а не только человека.

Если в понимании терпения мы ограничимся лишь человеческим измерением, то его будет недостаточно. Именно через терпение мы понимаем суть Христа, божественную любовь, которая не деспотична и не навязывается другим, а является, прежде всего, смиренной любовью.

Да, терпение есть одна из величайших христианских добродетелей, потому что это величайший дар Духа Святого, нечто божественное, распространяющееся в наших сердцах через дар воскресшего Христа. Вот почему такое терпение является источником радости.

Радуйтесь и будьте радостны – не завтра и не потому, что вам предложат награду после кончины вашей жизни здесь, на земле. Если вы живете в этом терпении, в этой смиренной любви,

тогда, действительно... уже сегодня вы получите блаженство и радость, о которых Христос говорит в своей Нагорной проповеди.

Как говорит апостол Павел: наше жителство уже ныне на небесах; мы не можем ощущать эту небесную радость только по завершению нашей земной жизни. Если мы по-настоящему откроем свои сердца этому дару Святого Духа, то обнаружим в глубокой грязи

наших сердец, скрывающей под всеми этими поверхностными радостями, способными ввести нас в заблуждение, эту тайную радость, это глубокое блаженство, эту свободу духа, уже являющуюся небесной.

Да, точно так, как говорит апостол Павел, наша жизнь сокрыта во Христе, но Он уже на небесах. Все это станет очевидным и ясным в Судный день, но уже с дня сегодняшнего, – если мы при-

нимаем этот дар Божий, живем по примеру святителя Нектария, – нас осветит луч этой небесной радости, живущей в наших сердцах и которую мы можем в себе открыть, если позволим нашему духу проникнуть в наше сердце.

Именно там мы находим истинную радость, которую ничто не может у нас отнять, – ни одно земное испытание или страдание.

Даруй нам своими молитвами перед Господом, святитель Нектарий, продолжающий жить среди нас посредством своей глубокой духовности, это терпение и радость!

Хвала Господу и ныне, и всегда, и во веки веков!

Аминь.

8. XI 1998.

СВЯТЫЕ ОТЦЫ О БОЛЕЗНЯХ

На земле не отыщется человека, не знающего ни болезней, ни страданий. Грех наших прародителей изменил одухотворенное состояние, дарованное Богом человеку. Уделом изгнанного из Эдема человека стали тление и смерть. Но милость Божия не оставит нас, недостойных грешников. Болезнями и невзгодами мы очищаемся от грехов, крепнем духом и готовимся к вечности.

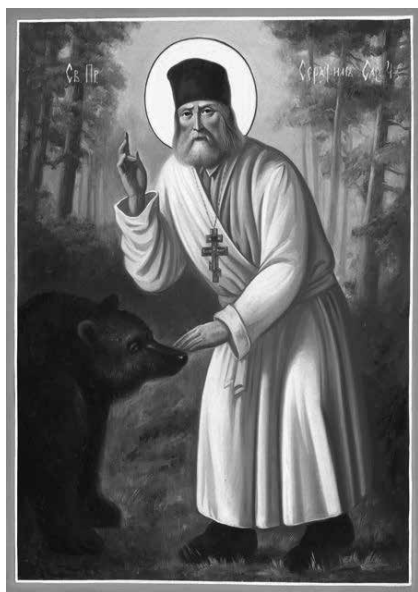
В то время, когда церковь претерпевала гонения, выросло несколько поколений людей, не понимающих духовного значения страданий. Болезнь есть время, чтобы посмотреть на себя, подумать и покаяться. В книге Деяний святых апостолов говорится: «многими скорбями надлежит нам войти в Царствие Божие» (14:22). В этом нам подал великий пример наш Спаситель Иисус Христос, Который также перенес все с долготерпением, любовью и смирением.

Протест и роптание, злоба ко всему лишь разрушают наш покой и усугубляют страдания, но, главное, через них убывает и исчезает духовный плод, ради которого было послано испытание. Этот плод есть наше спасение. Поэтому мы обращаемся к наставникам и благочестивым отцам нашей церкви, чтобы научиться правильно относиться к болезням.

И когда находишься в болезни, скажи: «Блажен сподобившийся быть искушенным от Бога в том, за что наследует жизнь». Ибо недуги насылает Бог для здравия души.

Преподобный Исаак Сирий

Тело есть раб, а душа – царица, а потому часто милосердием Божиим бывает и то, когда тело изнуряется болезнями, ибо от сего ослабевают страсти, и человек приходит в себя, да и самая болезнь телесная рождается иногда от страстей.

Отними грех, и болезни оставят, ибо они бывают в нас от греха, как сие утверждает святой Василий Великий: «Откуда недуги? Откуда повреждения телесные? Господь создал тело, а не недуг; душу, а не грех».

Итак, что нужно больше всего? Нужно соединиться с Богом, общаться с Ним через любовь. Когда мы теряем эту любовь, мы отпадаем от Бога и на нас сваливаются всевозможные несчастья.

Кто переносит болезнь с терпением и благодарением, тому вменяется она вместо подвига или даже более.

Один старец, страдавший водяной болезнью, говорил братиям, которые приходили к нему с желанием лечить его: «Отцы, молитесь, чтобы не подвергся подобной болезни мой внутренний человек, а что касается до настоящей болезни, то я прошу Бога о том, чтобы Он не вдруг освободил меня от нее, ибо поколику «внешний наш человек... тлеет», потолику «внутренний... обновляется» (2Кор.4:16)».

Преподобный Серафим Саровский

Во время болезни мы чувствуем, что жизнь человеческая подобна цветку, который тотчас засыхает, как скоро он распускается... Что наши дни исчезают как тень, что наше тело сохнет подобно траве полевой, что жизнь самого крепкого человека есть только дыхание; что

с каждым дыханием она сокращается, и что биение его пульса подобно ударам маятника, приближает его к последнему часу, который почти всегда бьет в такую минуту, когда он думает, что до сего часа еще долго.

О, болезнь, горькое, но здоровое лекарство! Как соль гнилость мяса и рыбы отвращает и не попускает зарождаться червям в них: так и всякая болезнь сохраняет дух наш от гнилости и тления духовного, не попускает страстям, как червям душевным, зарождаться в нас.

Терпеть или не терпеть и роптать в страдании, однако же того не миновать, что суд Божий нам определил. Терпением облегчается страдание. Посмотри на тех, которые находятся в долговременной болезни, они так терпением привыкли к болезни, что будто бы и не чувствуют её. Апостол Павел говорит в Послании к Римлянам: «...хвалимся и скорбями, зная, что от скорби происходит терпение (Римлянам 5:3). Напротив того, нетерпением умножается болезнь».

Святитель Тихон Задонский

Прошу тебя, сын мой, терпи и благодари за преткновения, случающиеся в болезни, по слову сказавшего: «Все, что ни приключится тебе, принимай охотно, и в превратностях твоего уничижения будь долготерпелив!» (Сирах 2: 4) чтобы намерение Промысла исполнилось на тебе, как Ему благоугодно. Итак, будь мужествен, укрепляйся о Господе и уповай на Его попечение о тебе. С нами Бог!

Преподобный Дорофей

Молиться о выздоровлении нет греха. Но надо прибавлять: «аще волиши Господи!» Полная покорность Господу, с покорным принятием посылаемого, как блага, от Господа благого, и мир душе дает... и Господа умиливает... И Он: или оздоровит, или утешением исполнит, не смотря на прискорбность положения.

Бог излечивает от множества болезней либо через врачей, либо по-иному. Но есть болезни, на излечение коих Господь налагает запрет, когда видит, что болезнь нужнее для спасения, чем здоровье.

Святитель Феофан Затворник

Болезнь посылается иногда для очищения согрешений, а иногда для того, чтобы смирить возношение.

Преподобный Иоанн Лествичник

Болезнь есть вразумление Божие и послужит нам к преуспеянию, если будем благодарить Бога. Не был ли Иов верным другом Божиим? И чего не претерпел он, благодаря и благословляя Бога? А терпение привело его наконец к беспримерной славе. Потерпи же и ты немного – и «увидишь славу Божию» (Иоанн.11:40).

Преподобный Варсонофий Великий и Иоанн Пророк

Равны те, кто безмолвствует правильно, кто болен и благодарит Бога, кто находится в неліцемерном послушании, у них – одно делание..

Преподобный Пимен Великий

И в заключение: некогда жил один, часто болевший старик. И однажды случилось так, что он не болел целый год. Старик очень опечалился и сказал, проливая слезы: «Господь меня оставил, за целый год не посетил меня ни разу!»

Oikumeeniline žürii Pimedate Ööde filmifestivalil

Madis Kolk

Alates 2014. aastast hindab Pimedate Ööde filmifestivali programmi teiste žüriide seas ka oikumeeniline žürii, mis „tõstab esile neid filme, mis esindavad olulisel määral kristlikke või lihtsalt üldinimlikke põhimõtteid, empaatilist ja üksteisega arvestavat elukorraldust, traditsioonilisi eluväärtusi ja elu pühadust”.¹

Juba see lühike määratlus võib kiriku-kaugemas kinohuvilises tekitada poleemikasoovi. Näiteks: kas kristlik võrdubki üldinimlikuga, ei midagi spetsiifilisemat? Või: kas nimetatud väärtused on omased vaid kristlusele? Kas kunsti hindamine kristlikel alustel arvestabki üldse kunstilist kujundit või taandab selle hoopis mingile selgesti sõnastatavale mõttele, koguni ideoloogiale? Jne. Kui need küsimused tekivad, on need osalt kindlasti põhjendatud, eriti arvestades viimasel ajal toimuvaid ideoloogilisi umbkõnesid, mis oma polariseeriva toimega ühelt poolt justkui lihtsustavad maailmavaatelist elurikkust, teisalt, kuna see kõik toimub valdel alustel ja põhjustel, tegelikult hoopis hägustavad tervikpilti. Juba see aspekt, et oikumeeniline žürii hindab traditsioonilisi eluväärtusi, ei tähenda automaatselt, et see kattuks poliitilise konservatismiga ja viimane omakorda „parempopulismiga”, mida justkui enesestmõistetavalt samastatakse kristlike väärtustega.

Seitsmest aastast, mil oikumeeniline žürii on olnud PÖFFil esindatud, olen selle liikmeks olnud viiel (alates 2016. aastast) ja saan üldistada vaid nende aastate aruteludel kõlanud argumente. Kuid ilmikust liikmena saan kinnitada, et žürii on alati lähtunud eeskätt ikkagi kunstilistest kaalutlustest. See ei tähenda, et need lahkneksid ja eristuksid kuidagi filmi kristlikest või üldinimlikest põhimõtetest, küll aga peab filmi „sõnum” sisalduma tema „meediumis”, mitte seda suunama või endale allutama. Oikumeenilise žürii tänavuse laureaadi Jo Soli „Armugán” on selle põhimõtte ilmekas näide.

Oikumeenilise žürii kaasamine 2014. aastal ei olnud tõenäoliselt juhuslik, sest just alates sellest aastast kuulub PÖFF Rahvusvahelise Filmiprodutsentide Liitude Föderatsiooni otsusega rahvusvaheliselt sertifitseeritud võistlusprogrammiga ehk siis A-kategooria festivalide hulka ja oikumeeniline žürii on ka teistel selle kategooria festivalidel. Cannes’is näiteks alates

1974. aastast, mil nende tunnustuse pälvis Rainer Maria Fassbinderi „Hirm närib hinge seest”, kuid kus on selle korduvalt võitnud ka näiteks Andrei Tarkovski („Stalker”, 1979, „Nostalgia”, 1983, „Oh-verdus”, 1986), samuti Pedro Almodóvar, Michael Haneke, Aki Kaurismäki, Thomas Vinterberg jpt mainekad režissöörid, kelle puhul me ehk esmajoones ei mõtle kristliku sõnumi peale. Viimati, 2019. aastal pürgas Cannes’i oikumeeniline žürii Terrence Malicki „Varjatud elu”. Oikumeeniline žürii on ka Berliinis, Karlovy Varis, Montréal, Locarnos jm.

Tulles taas küsimuse juurde, milline on „kristlik vaade” kunstile, tuleb esmalt rõhutada, et see erineb konfessiooniti tuntavalt. Erinevus on juba suure kirikulõhe läbi lahknenu õigeusu ja katoliku kiriku vahel, rääkimata paljudest hiljem tekkinud usuvooludest. Kinosse ja teatrisse puutuvalt olen sellest põgusalt kirjutanud varem.² Eestis moodustab žürii Eesti Kirikute Nõukogu, esimeheks EKNi president Andres Põder. Varasematel aastatel on liikmeskonnas olnud rohkem kirikupäid ja vaimulikke, viimastel aastatel on tõusnud kiriku ilmiiklikmete osakaal. 2020. aasta oikumeenilisse žüriisse kuulusid Andres Põder, Marge Maria Paas, Tõnis Kark, Rainer Sarnet ja siinkirjutaja, seega võib öelda, et konfessiooniliselt olid esindatud Eesti Evangeelne Luterlik Kirik, Rooma-Katoliku Kiriku Apostellik Administraator Eestis, Moskva Patriarhaadi Eesti Õigeusu Kirik ja Eesti Apostlik-Õigeusu Kirik, kuid kuna tegemist on oikumeenilise žüriiga, otsitakse just nimelt ühisosa. See ei tähenda erinevate käsitluslaadide nivelleerimist, kuid žürii edastatav sõnum peaks need vaated endas ühendama ja andma nende põhjal konfessioonideülese vaate, eriti kontekstis, kus näeme, kuidas paljusid kuntsisse puutuvaid hinnanguid langetatakse poliitilistel ja ideoloogilistel alustel.

Milliseid filme ja millise põhjendusega on selle seitsme aasta jooksul siis pärjatud?

„Ühisel meelel pika arutelu tulemuseks valiti 2014. aasta kõige kristlikumaks filmiks Iraani režissööri Reza Mirkarimi film „Täna”, mis tekitab vaatajas soovi muutuda paremaks inimeseks, julgustab aitama abivajajat ja kingib lootust neile, kes selle kaotanud on.”³ Seda esmapilgul võib-olla ootamatut valikut, eriti võrdluses tollase festivali *grand prix*’ laureaadi Gust van den Berghe „Luciferiga”, kommenteeris tollane EAÕK esindaja žüriis,

² Madis Kolk 2019. Kristlus ja teatrikunst. – Usk ja Elu nr 17. Vt ka Metropoliit Stefanus. Kristlus ja filmikunst. Essee õigeusu arusaamadest. – Usk ja Elu, nr 17.

³ Tiit Pikkur 2015. Oikumeeniline žürii Pimedate Ööde Filmifestivalil, 30. X. – <http://www.eestikirik.ee/oikumeeniline-zurii-pimedate-ode-filmifestivalil/>

preester Sakarias Leppik järgmiselt: „Ma ei pea seda tänapäevases läänemaailmas väga omapäraseks. Läänemaailmas, kus püsiväärtuste, nagu ausus, rüütellikkus, ustavus, kindel usk, abivalmidus, tähelepanu, hoolivus, ja muu sellise muutumine relatiivseks või vastavalt ihale kasutatavaks on igapäevane. Ei ole tarvis imestada siis ka seda, et Lääne-Euroopa heaoluriikide režissööride ja filmitootjate filmid ning lavastused teatris kaugenevad üldistatult üha enam loetletud väärtustest. Miks? Sest heaolu ähmastab usku ning see uinub ja Jumal ununeb. On üksnes „Mina Ise Tean Kõike” ja „Saan Alati Hakkama”. Samas aga nõuab meelelisest lustist tekkiv igavus üha uusi ja teravamaid kogemusi. Eriti kui vaimulikud kogemused puuduvad. Olen täiesti aus ja ütlen, et osa islami pärimusest (nt Pärsia maades šiaislami puhul) ei tolereeri Lääne valgustusajal sündinud lapsukesi, nagu kõikelubatus, eetilise nihilism või žongleerimine inimese hinge salvestunud püsiväärtustega. Gust van den Berghe film „Lucifer” on filmiajaloos suurepärase linatöös oma uudse filmitehnoloogia, tegelaskujude ja rollitaitmistega, nostalgilise (kord pasoliniliku, kord buñueliliku) esteetika, kunstnikutöö ning režiiga. See film jättis vaatajaile aga suure hulga küsimusi lahti. Ja ilmselt seetõttu valis PÖFFi peažürii minu hinnangul just selle filmi parimaks. Tänane postmodernne Lääs ei taha ei filmis ega teistes kaunitest kunstides otseselt selge maailmavaate esitamist. Euroopasse sammuv islam ei tee aga taolise mõtteviisiga mingeid kompromisse. Veel mitte. Seetõttu olid peažürii ja oikumeenilise žürii otsused täiesti hetkeolukorda kajastavad.”⁴

PÖFFi oikumeenilise žürii esimesel tegutsemisaastal õnnestus siis esile tuua selline reljeefne sõnum, polemiseerides mingil määral põhižürii valikuga ja väljendades ka ühiskonnakriitilist hoiakut. Kuid järgnevate aastate valikud näitavad, et see ei ole reegel. Tihtipeale on põhižürii *grand prix*’ vääriline film olnud ka oikumeenilise žürii aruteludes kõne all.

2015. aasta oikumeeniline žürii andis oma preemia Joost van Ginkeli „Paradiisi süidile” kui „märkimisväärse stsenaariumi ja suurepärase näitlejatöödega filmile, mis toob julgelt esile palvele toetuva eneseohverduse, puhtast südamest tuleva kahetsuse ning soovi arvestada Jumalaga kõige raskemates valikutes. Žürii nendib, et häirivalt naturalistlike kaadrite asemel oleks autor võinud usaldada enam vaataja kujutlusvõimet.” Lisaks märgiti ära Bai Ri Gao Bie „Tsinniaois”, kuna see „juhatab vaatajat empaatia kaudu mõtestama elu selle tervikus” ja „kannab õilsat helgust ka läbi

⁴ Erki Tamm 2014. PÖFFi filme hindasid ka vaimulikud. – Teekäija, nr 12. – <https://teek.ee/teemad/36-uhiskond/1449-poeff-i-filme-hindasid-ka-vaimulikud>

surma reaalsuse”. *Grand prix*’ sai tookord Lee Joon-iki „Troon”.

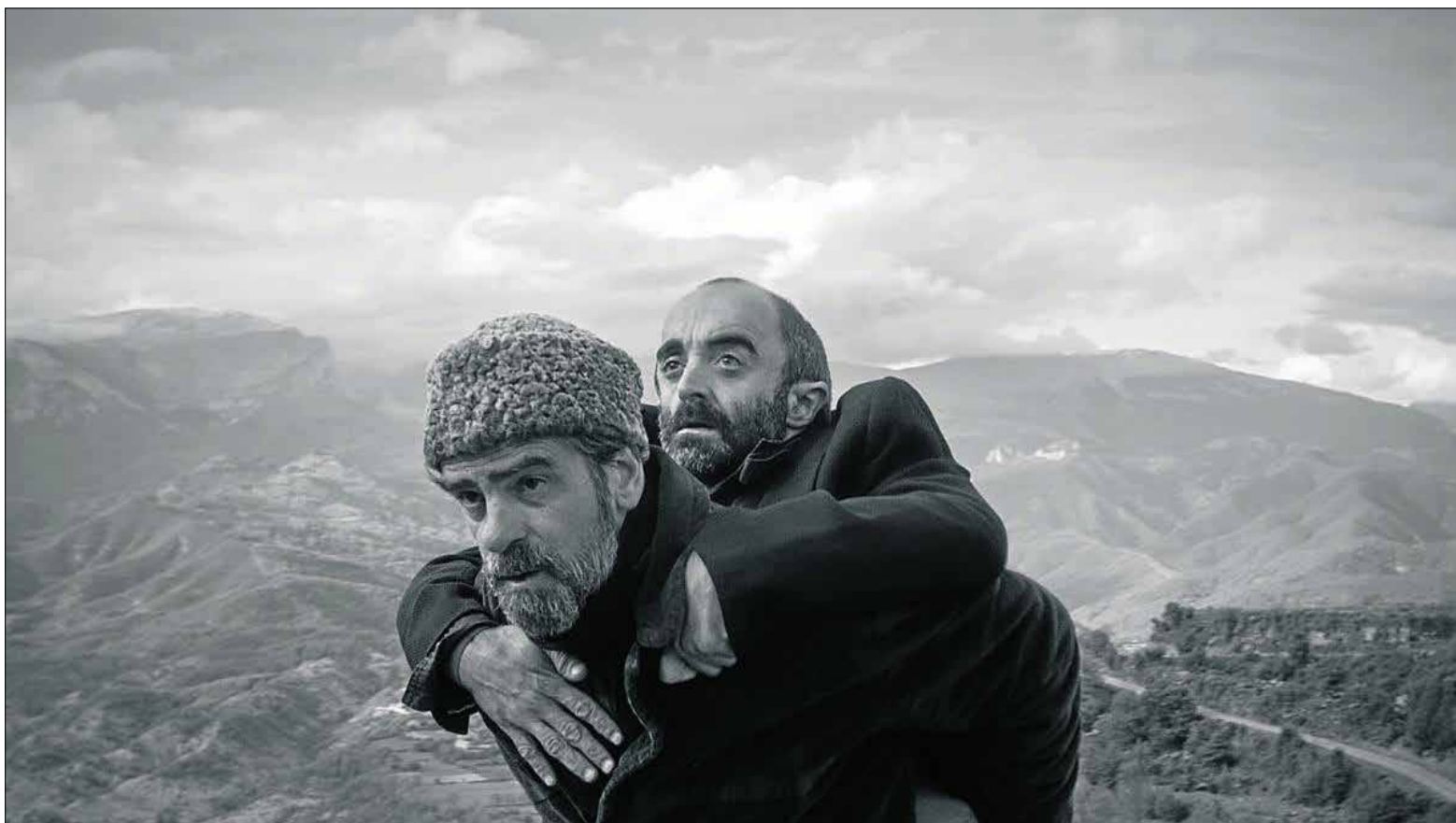
2016. aastal pidas oikumeeniline žürii tunnustamisväärsaks Šveitsi režissööri Stefan Haupti filmi „Sünge önn”, mis „avab sisendusjõuliselt inimese teekonna traagiliste katsumuste, hoolivate tegude ja empaatiavõime kaudu kristliku armastusesõnumi mõistmiseni. Võimsate näitlejatööde ja leidlike visuaalsete kujunditega õpetab film mõistma ja märkama igapäevaelus peituvaid imesid ja Jumala toimimist ka inimsuhete kaudu, ületamaks inimese eksistentsiaalset eraldatustunnet ning ümbritsemaks teda armastusega.” *Grand prix*’ sai Eitan Anneri „Vaikne süda”.

2017. aastal tõstis esile Ju-hyoung Lee filmi „Ekskavaator”, mis „tõstatab konkreetsest ajaloolisest sündmusest lähtudes suuri üldinimlikke küsimusi südametunnistuse ja isikliku vastutuse kohta. Esile tõuseb kahetsuse ja andekspalumise olulisus lepituse ja rahu leidmisel, mis annab edasi elamiseks uue võimaluse.” *Grand prix*’ sai Temirbek Birnazarovi „Õine avari”.

2018. aastal auhindasime Poola režissööri Adrian Paneki filmi „Libahunt”: „Olgugi filmi temaatika inimlikult valus ja poliitiliselt tundlik, ei kasuta „Libahunt” ära võimalusterohkeid ideoloogilis-sentimentalseid manipulatsiooniregistreid, vaid on ennekõike põnevusega jälgitav stiilipuhas žanrifilm, kus sõnum ja meedium on võrdväärselt olulised. Nõnda näitabki „Libahunt” inimese Jumala näo järgi loodud olemust vaataja tajudeni toodud piirsituatsioonis, kus antiikdramaturg Plautusele omistatav tõdemus „inimene on inimesele hunt” enam ei kehti, vaid selle asemel tehakse valik alandlikkuse, armastuse ja vaenlasele andestamise kasuks.” *Grand prix*’ sai Rubén Mendoza „Uitav tüdruk”.

2019. aastal pälvis oikumeenilise žürii tunnustuse aga Hüseyin Tabaki film „Mustlaskuninganna”: „Oikumeenilise žürii preemia saab film, mille idee toetab kristlikke ja üldinimlikke väärtusi, empaatilist ja üksteisega arvestavat elukorraldust ja elu pühadust. See on film, mis toetab vaatajat isiklike valikute tegemisel ja mille muudavad mõjuvaks tugev stsenaarium ja tugevad näitlejatööd. Filmi peategelane on kõigi kriteeriumide järgi liigitatav kaotajate sekka, kuid ometi keeldub ta ohvri rollist, püüdleb edasi ja nõuab ka teistelt lugupidavat ja väarikat kohtlemist. Üha edasi püüeldes, oma põhimõtetele kindlaks jäädes kummutab ta ümbruskonna eelarvamused ja tõestab, et kuninganna ei pea olema vaid sünnipärane tiitel.” *Grand prix*’ sai Anshul Chauhani „Vastupidi”; „Mustlaskuninganna” peaosaline Alina Serban sai festivali parima naisnäitleja auhinna.

¹ PÖFFi koduleht – <https://2017.poff.ee/est/festival/zurii>

Nagu näha, on filmide temaatika, kujutamislaid, poliitilisuse määr ning tegelaskonna sotsiaalne ja ka religioosne kuuluvus äärmiselt erinev ega ole kunagi olnud eraldi hindamiskriteeriumiks.

2020. aasta oikumeenilise žürii laureaadi Jo Soli „Armugáni” puhul tõmbab esmajoones tähelepanu, et film puudutab muu hulgas eutanaasia teemat. Seda toonitab ka EELK häälekandja e-kiriku artikli pealkiri, mis annab ülevaate žürii eelistustest ja ka teistest kõne all olnud filmidest.⁵

Seda aga, et eutanaasia ei ole filmi ainus teema, väljendab ka žürii otsus: „Jo Soli „Armugáni” karge kujundikeel tungib vaiana ihusse, luues kino vahenditega sugestiivse tajuvaste vaimu, hinge ja ihu ühtsusele. Film kinnitab, et ihu pole väeti, kui vaim on tugev, ning vaim võib karastuda ihu kaudu. Film tuletab meelde, et surmast kõnelemine ei peaks olema ideoloogiline, vaid nõuab surma meelepidamist ka igapäevatoimingutes, ning seda, kui tähtis on, et me poleks surres üksi. Kõlama jääb sõnum elu väärtusest ja pühadusest.” Niisiis, film ei püüa sõita meedias võimendatud ideoloogiliste teemaarenduste tuules. Kiriku hoiakud bioetika küsimustes lähtuvad loomulikult kristlikust õpetusest, kuid film ei too seda teemat ideoloogilisele pinnale, ta ei ütle isegi otsesõnu, kellel on selles maailmas õigus – ehkki peategelase Armugáni (Íñigo Martínez) suhtumist näidatakse selgelt –, vaid see tehakse sõna otseses mõttes meeltega tajutavaks. Film on mustvalge, sisaldab äärmiselt vähe ver-

baalset dialoogi, lisaks pälvis selle napp, kuid sugestiivne helikujundus tänavuse PÖFFi parima filmimuusika auhinna.

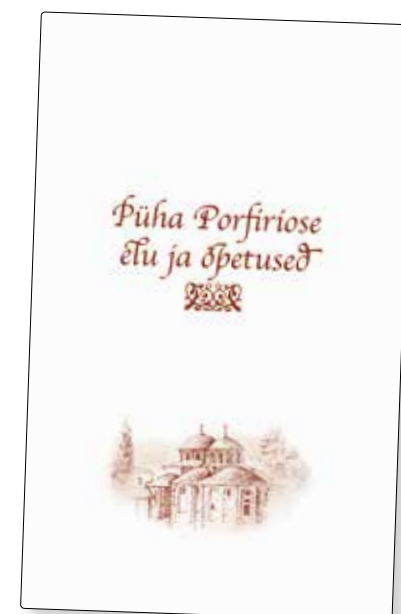
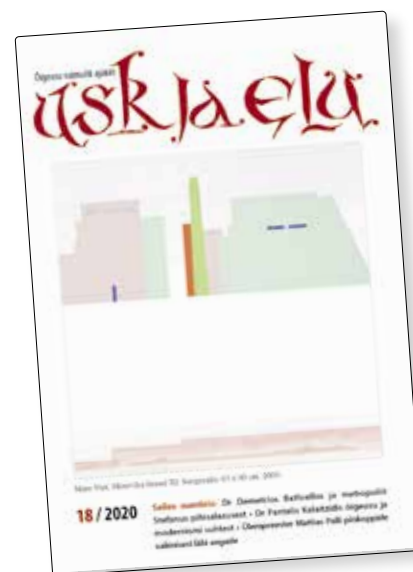
Film tegeleb surma müsteeriumiga, tuues selle mõistusega seletamatu nähtuse selles mõttes inimlikule tajutasandile, et vaatajat sunnitakse filmi vältel n-ö surmaga kõrvuti elama, piltide, sümbolite, pikalt näidatavate toimingute kaudu, aga seda ei inimlikustata selles mõttes, et ei targutata teemal, millest me tegelikult oma argitajude tasandil kuigi palju ei tea. Me ei saa rääkida surma poolt või vastu, saame vaid valida, kuidas me sellega lepime ja kuidas selleks valmistume. Filmi meedium annab meile võimaluse tajuda peategelase missiooni surijatel lahkuda aitajana. Armugán ise on füüsilise puudega, ta ei saa kõndida omil jalul, teda assisteerib Anchel (Gonzalo Cunnill), kes ta alati abivajajate juurde kohale kannab, olles ühtaegu ka Armugáni õpilaseks ja mantlipärijaks, samas esindades temast tunduvalt materialistlikumat maailmavaadet, mis filmi üsna kasinas dialoogis ka esile tuuakse. Armugán on jalutu ja füüsiliselt nõrk, kuid tal on tugev vaim. Vaimu elu on saladus ja keegi ei tea isegi näiteks seda, mis toimub koomas. Samas, keha võib muutuda ja kaduda, kuid annab inimesele identiteedi. Film räägibki poeetilises keeles vaimu ja keha suhtest ning tõi žürii eelpool tsiteeritud otsuse põhjendusteksti luues meelde apostel Pauluse sõnad: „Seepärast, et ma ei läheks kõrgiks, on mulle liha sisse antud vai, saatana ingel, mind rusikatega peksma, et ma ei läheks kõrgiks. Ma olen selle pärast kolm korda Issandat palunud, et see minust lahkuks. Kuid tema ütles mulle: „Sulle piisab minu armust, sest nõtruses saab vägi täielikuks.”” (2. Kr 12: 7–9)

Mitte ainult oikumeenilise žürii lemmikfilm, vaid iga kunstiteos peaks ju ideaalis püüdma meil aidata luua suhet tundmatuga. Mitte taandama seda tuntule ega ka

mitte definitsioonidega tühistama, samuti mitte öeldes, kuidas inimene tohib või ei tohi toimida, kuid seadma meid pidevalt silmitsi millegi meist suuremaga, mis ei ole täiel määral meie kätes, olgu see siis sünn ja surm või kliima soojenemine. Paljud probleemid ei ole lahendatavad psühholoogiliselt ega ka hingeliselt. Kõigest saab rääkida austusega ja kõigest saab rääkida kõrgilt; mitte ainult kristlik kunst, vaid igasugune kunst püüdleb ju ideaalis esimest – vastasel korral poleks oma sõnumit vaja kunstiteose raami asetada.

Palju möödarääkimisi tulebki sellest, et meie igapäevaelus on meile asjade ja nähtuste vaimulik perspektiiv tundmatu. See on mõistetav. Inimlikust aspektist paistavad asjad, ka need, mis võiksid tuua hetkelist kergendust, ühtemoodi, vaimulikust perspektiivist võivad need olla teisiti. Vaimulikkude elu pole lihtne mõista, kuid ainus moodus sellest rääkida ei ole „piibliga pähe tagumine” – see saab olla ka salapä-rane, poeetiline ja ilus.

Artikkel on ilmunud ajakirjas Teater. Muusika. Kino 2021, nr 3.

E-RAAMATUPOOD EAÕK KODULEHEL

Leena Helena Tõlpt

Nüüd on võimalik õigeusu kirjandust soetada meie kiriku kodulehel olevast e-raamatupoest. E-raamatupoe leiab eoc.ee kodulehelt Kirikuelu alt ja ka esilehe lõpust. Klõpsates raamatu või ajakirja peale avaneb lühitutvustus, mis on abiks teose leidmisel. Julgustan tutvuma teoloogilise ajakirjaga Usk ja Elu, mis on oma sisu poolest aegumatu ja mida saab lisaks paberajakirjale ka alla laadida pdf-formaadis. E-raamatupoest võib leida nii uuemaid kui ka vanemaid raamatuid. Seal on näiteks inimeste südamed võitnud „Püha Porfiriose elu ja õpetused” (2020), Kallistos Ware „Õigeusu tee” (2001) ja „Ortodoksi teadmiste käsiraamat” (1992) jpm. Eraldi on välja toodud raamatud, mis on seotud õigeusu kiriku muusikaga ja viimati sai lisatud kõik see, mis on mõeldud lastele. Järge on ootamas venekeelne kirjandus ning tasapisi täieneb nimekiri veelgi. Siinkohal saame kõik tänulikud olla Kätlyn Katriina Koritskile, kes on ulatanud abikäe ja ilma kellest e-raamatupoodi sellisel kujul poleks. Olete kõik kutsutud osa saama e-raamatupoe võimalustest!

<https://www.eoc.ee/pood/?v=a57b8491d1d8>

⁵ Filmifestivali PÖFF oikumeeniline žürii valis võitjaks eutanaasiat käsitleva linatõe. – <https://e-kirik.eelk.ee/2020/tana-loppenud-filmifestivali-poff-oikumeeniline-zurii-valis-voitjaks-eutanaasiat-kasitleva-linateose/>